

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: **«Ефективність диверсифікації напрямів діяльності
сільськогосподарських підприємств регіону»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЕК-71

Спеціальності 051 «Економіка»

(шифр і назва)

Лемішко Д.О.

Керівник: Коlach С.М., к.е.н., доцент

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____

(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ
ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки
(назва кафедри)

(підпис)

Черевко Г.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

“6” березня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту
Лемішко Діани Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: : **«Ефективність диверсифікації напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств регіону»**

2. Керівник роботи: **Колач С.М., к.е.н доцент**
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУП від “ ” липня 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи до “08” січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Теоретичні засади диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.

1.1 Суть процесу диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.

1.2 Методика аналізу ефективності диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.

1.3 Методика наукового дослідження проблеми.

2. Оцінка ефективності диверсифікації напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.

2.1 Динаміка здійснення процесу диверсифікації сільськогосподарських підприємств.

2.2 Динаміка ефективності диверсифікації сільськогосподарських

підприємств.

2.3 Чинники, що формують ефективність здійснення стратегії диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону.

3. Шляхи підвищення економічної ефективності диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону.

3.1 Організаційно-технологічні фактори підвищення економічної ефективності диверсифікації у ТзОВ «Данута» Жовківського району Львівської області.

3.2 Державна підтримка здійснення диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону .

Висновки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Консультанти розділів роботи

7. Дата видачі завдання "06" березня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)
1	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	березень 2023 р.
2	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	квітень 2023 р.
3	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення. Розробка питань з охорони природи (написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; питань з охорони праці і захисту населення та охорони природи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	Травень-вересень 2023 р
4	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	жовтень 2023 р.
5	Підготовка до захисту. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	січень 2023 р.

Студент

_____ (підпис)

Лемішко Д.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Коляч С.М.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Нестабільність навколишнього середовища, яка виникає через відсутність стабільної аграрної політики, яка заважає господарчим суб'єктам планувати на майбутнє, не гарантує стійкого господарювання підприємствам галузі. Це призводить до того, що компанії галузі починають шукати інші варіанти, які не відповідають сформованій спеціалізації виробництва. Крім того, слід зауважити, що в нашій країні бракує теоретичного та практичного досвіду в даній сфері. Складно визначити ефективність окремих видів диверсифікації. Це пояснює, чому дослідження аспектів розвитку стратегій диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств є важливим, оскільки воно враховує різноманітність і складність факторів, які впливають на сучасний стан сільського господарства.

Ключові слова: диверсифікація, регіон, ефективність, сільськогосподарські підприємства, розвиток.

SUMMARY

The instability of the environment, which arises due to the absence of a stable agrarian policy, which prevents economic entities from planning for the future, does not guarantee sustainable management of enterprises in the sector. This leads to the fact that companies in the industry begin to look for other options that do not correspond to the formed specialization of production. In addition, it should be noted that our country lacks theoretical and practical experience in this field. It is difficult to determine the effectiveness of certain types of diversification. Today, solving the economic problems of agriculture will contribute to solving the social problems of the region, in particular, increasing the level of employment, which in turn will lead to an improvement in the standard of living of the population. This explains why the study of aspects of the development of strategies for the diversification of agricultural enterprises is important, since it takes into account the variety and complexity of factors that affect the current state of agriculture.

Key words: diversification, region, efficiency, agricultural enterprises, development.

УДК 338.33:631.11:005.332.4

Кваліфікаційна робота магістра: 82 с. текстової частини, 9 рисунків, 17 таблиць, 37 джерел.

«Ефективність диверсифікації напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств регіону» Лемішко Д.О.. Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. Дубляни, Львівський НУП, 2024.

Розглядаються теоретичні основи формування та використання ефективності процесу диверсифікації виробництва та забезпеченості підприємницьких структур необхідними економічними ресурсами. Рациональне використання диверсифікації сільськогосподарських підприємств і досягнення високого рівня продуктивності праці сприяють збільшенню обсягів продукції та загальній ефективності виробництва. Важливою є достовірна оцінка господарської діяльності, яка дозволяє визначити реальне економічне стимулювання ефективного функціонування аграрного сектору економіки.

Таким чином, вибір цієї теми є важливим на сучасному етапі розвитку, оскільки ефективність здійснення диверсифікації сільськогосподарських підприємств значною мірою впливає на якісні характеристики продукції, її конкурентоспроможність, здатність швидко просуватися на ринку та величину собівартості продукції.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, диверсифікація, економіка, регіон, ефективність

ЗМІСТ

Вступ

1. Теоретичні засади диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.....
 - 1.1 Суть процесу диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.....
 - 1.2 Методика аналізу ефективності диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.....
 - 1.3 Методика наукового дослідження проблеми.....
 2. Оцінка ефективності диверсифікації напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.....
 - 2.1 Динаміка здійснення процесу диверсифікації сільськогосподарських підприємств.....
 - 2.2 Динаміка ефективності диверсифікації сільськогосподарських підприємств.....
 - 2.3 Чинники, що формують ефективність здійснення стратегії диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону.....
 3. Шляхи підвищення економічної ефективності диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону.....
 - 3.1 Організаційно-технологічні фактори підвищення економічної ефективності диверсифікації у ТзОВ «Данута» Жовківського району Львівської області.
 - 3.2 Державна підтримка здійснення диверсифікації сільськогосподарських підприємств регіону
- Висновки.....
- Бібліографічні джерела.....

Вступ

Ефективність господарювання – це одна з центральних характеристик результативності управління діяльністю різних організаційних форм, що спричиняє необхідність її ретельного вивчення. На теперішній час питання її визначення є суперечливим. Забезпечення ефективності дуже пов'язано з її оцінкою. Чим більше ґрунтовними теоретичними навичками ми володіємо, тим краща практична діяльність. Процедура оцінки ефективності управління діяльністю сільськогосподарського підприємства висуває питання вибору методу, на підставі якого вона має реалізовуватись. Проблемам оцінки ефективності управління діяльністю підприємства присвячені праці чимало вітчизняних та зарубіжних вчених. Посеред них найпривабливішими є праці Д.П. Нортона, Дж.К. Лафти, З.П. Румянцевой, І.І. Мазура, А.Н. Тіщенко, Н.А. Кизіма, Я.В. Догадайло, Р.С. Каплана, В.Д. Шапіро, Н.Г. Ольдерогге. Проте різні погляди, які було представлено в цих працях, сприяють породженню все більше суперечливих питань. Однак будь-яка людина, хоч раз трохи ознайомившись з ринковою економікою, буде просто вражена тою кількістю показників (так само як і методів їх вимірювання), які застосовуються тут як для оцінки результатів господарської діяльності організацій, так і для визначення тих витрат (своїх, громадських, економічних, соціальних і т.д.), якими ці результати були досягнуті. В міру ускладнення господарського механізму ринку (галузевого, регіонального, національного, світового) система показників і критеріїв ефективності менеджменту організацій також стає все більш складною. І навряд чи кому-небудь вдається сьогодні назвати якийсь найкращий показник або критерій навіть в оцінці результатів діяльності підприємства або компанії, що однаково підходить для всіх галузей економіки та видів комерційної діяльності, якийсь універсальний критерій, за яким можна було б однозначно судити про успіх або невдачі в бізнесі. Обумовлена актуальність обраної теми визначає предмет, об'єкт, мету і завдання роботи. Аспекти удосконалення управління ефективністю діяльності ТзОВ «Данута», прояви її організації знайшли своє пояснення у дослідженнях як закордонних

вчених, так і вітчизняних: В.Н. Нелепа [2], Кулішов В.В. [3], Абалкін Л.І. [4], Синавина В.С. [5], Тарасенко Г.С. [6], Довгань Л.Є. [7] та ін.

Метою роботи є аналіз та удосконалення розвитку організаційних форм господарювання у аграрному секторі економіки та його ефективність на прикладі діяльності сільськогосподарського підприємства ТзОВ «Данута». Згідно поставленої цілі нам варто вирішити наступні завдання: - розглянути теоретичні засади удосконалення управління ефективністю діяльності підприємства; - визначити сутність та класифікацію методів оцінки ефективності діяльності підприємства; - вивчити методичні підходи до удосконалення ефективності діяльності підприємства; - дослідити передумови розроблення стратегії удосконалення ефективності діяльності ТзОВ «Данута»; - проаналізувати передумови, стан і тенденції розвитку ефективності діяльності; - продіагностувати внутрішнє середовище ТзОВ «Данута»; - оцінити існуючі стратегії удосконалення ефективності функціонування різних організаційних структур аграрного сектору економіки; - дослідити розробку та реалізацію стратегії удосконалення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження – є система удосконалення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційних форм.

Предметом дослідження – є теоретичні та практичні аспекти забезпечення розвитку ТзОВ «Данута». Базою дослідження – є ТзОВ «Данута». При аналізі дослідження був використаний системний підхід, методи аналізу, класифікації, порівняння, систематизації. Практична значущість дослідження, котре було проведено, визначається в формуванні комплексного оцінювання стану аналізованої компанії на конкретному етапі її діяльності і в розробці стратегій покращення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в перспективі

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

1.1. Сутність та основні підходи до управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств різних форм господарювання.

В агровиробництві України реструктуризація та трансформація відбуваються відповідно до особливостей функціонування сільськогосподарських товаровиробників, що дозволяє визначити такі основні види господарських структур на ринку: 1) Агрохолдинги та великі агрофірми є складними вертикально-інтегрованими економічними підприємствами з повним циклом виробництва — від виробництва сільськогосподарської сировини до переробки та доставки продукту споживачеві.

Володіючи великою кількістю земельних та фінансово-матеріальних ресурсів, дані господарські утворення здатні виробляти велику кількість високоякісної продукції та отримувати значні доходи, що досягається шляхом широкого впровадження організаційних і технічних інновацій [6, С. 17].

(2) Кооперативи та товариства були створені в процесі трансформаційних процесів після розпаду командно-адміністративної системи. Переважна більшість таких компаній працює з обмеженими фінансовими ресурсами та браком кваліфікованих працівників. Проблема, з якою стикаються дипломовані молоді люди, які працюють у сільській місцевості, не бажають брати участь у організаційній діяльності господарських структур, що призводить до неефективних управлінських рішень, серед інших проблем.

(3) Виробники сільськогосподарської продукції, такі як фізичні особи-підприємці та фермерські господарства, займаються виробництвом сировини, що не дозволяє максимізувати продуктивність своєї діяльності. Підводячи підсумок, власники фермерських та індивідуальних господарств не здатні

створити справедливі обсяги доданої вартості на вироблену продукцію, а представники бізнесу переміщуються в сфери переробки, сервісу та торгівлі, де вони отримують стабільні доходи [3, С. 61-62].

(4) Домогосподарства та особисті селянські господарства — здійснюють свою господарську діяльність переважно шляхом підприємництва або самозайнятості. Такі господарства виробляють трудомістку продукцію (картопля, овочі, баштанні тощо), яку реалізують на стихійних ринках і, на жаль, не можуть бути класифіковані як суб'єкти підприємницької діяльності. Незважаючи на це, господарства населення виробляють більше 40% валової сільськогосподарської продукції, що свідчить про те, наскільки вони важливі та дієві для вирішення проблеми продовольчої безпеки держави. На жаль, відсутність каналів реалізації продукції є проблемою для власників господарських утворень. Цю проблему можна вирішити, створивши кооперативи для захисту бізнес-інтересів.

Згідно з рис. 1, сучасна модель аграрного сектору економіки України після реформування характеризується різноманітністю підприємницьких утворень, які займаються агробізнесом. Вони мають різні цілі функціонування, володіють та розпоряджаються різними засобами виробництва та використовують певні засоби праці. Це впливає на багатокладність ринкової економіки.

Рис. 1.1. Трансформування сільськогосподарських господарюючих форм в агросекторі економіки України

Сформовано автором на основі опрацьованих джерел [3, 8, 9, 10]

Побудова моделі трансформації аграрного сектору економіки в Україні призвела до реорганізації застарілих неефективних підприємств і створення нових, заснованих на ринкових принципах господарювання та приватній власності.

Можливості для подальших трансформацій і появи нових форм господарювання в сільській місцевості збільшилися завдяки впровадженню процесів трансформації в аграрному секторі економіки України. Коли селяни отримали землю та майно, вони могли самостійно керувати своїм господарством, здавати її в оренду чи працювати самостійно. Таким чином, отримання селянами можливості реалізувати свій потенціал в господарстві призвело до створення системи різноманітних господарських утворень, які відрізняються за спеціалізацією, видом діяльності, розміром та формою власності. Даний процес почав відлік до позитивного розвитку інноваційно-інвестиційних процесів та агропромислової інтеграції на селі, що, в свою чергу,

активізує потенціал для економічного та ринкового ефективного розвитку, а саме, рис.1.2.

Активізація потенціалу для ефективного розвитку нових форм господарювання в сільській місцевості	<ul style="list-style-type: none">- забезпечення надійною, якісною і дешевою сировиною власного виробництва;- налагодження каналів збуту продукції за рахунок великих обсягів виробництва;- створення служб сервісного обслуговування (технічного, технологічного, ремонтного і т.д.) учасників інтегрованого утворення;- нарощування фінансового капіталу, що зможе вивільнити ресурси для інвестування та вирішити питання кредитного забезпечення
--	---

Рис.1.2. Активізація потенціалу для ефективного розвитку нових форм господарювання в сільській місцевості.

Сформовано автором на основі опрацьованих джерел [8, С. 174-176].

Наразі в Україні не вистачає ресурсів, необхідних для підтримки та впровадження європейських стандартів у її економічному та аграрному середовищі. Це означає, що важливий вибір країни щодо інтеграції до Європи не може призвести лише до позитивних результатів. Проблема ефективної політики протекціонізму для українського виробника сільськогосподарської продукції та відсутність важливих каналів збуту її продукції залишаються не вирішеними.

Отже, необхідно було створити укрупнені та вертикально інтегровані компанії, відомі як агрохолдинги. З іншого боку, утворення дрібних товаровиробників супроводжувалося багатьма фінансовими та організаційними проблемами, такими як надмірні боргові зобов'язання, застарілі матеріально-

технічні ресурси, нездатність забезпечити рентабельне виробництво тощо [1, С. 6].

Створення агропромислових систем виробництва стало можливим завдяки надходженню значних фінансово-матеріальних ресурсів представниками несільськогосподарської сфери. Агрохолдинги були створені шляхом об'єднання аграрних підприємницьких утворень на основі орендованих земель. Створення таких вертикально-інтегрованих структур є перевагою, оскільки вони дають можливість організувати виробництво з високою ефективністю, що дозволяє забезпечити весь цикл виробництва з раціональним використанням всіх етапів на шляху до споживача.

Агрохолдинги вважаються домінуючою формою організації сучасного аграрного товаровиробництва, коли досліджується розвиток сільськогосподарського виробництва, зокрема ефективність організаційних структур на селі в контексті забезпечення високої економічної ефективності виробництва. На нашу думку, дрібні господарські формування також відіграють важливу роль у сільському господарстві, оскільки вони пов'язані з розвитком сільських територій, де вони здійснюють свою економічну діяльність. Збереження сільського суспільства та забезпечення високого рівня життя та праці є соціальними компонентами підприємництва, які підтверджують доцільність і розумність розвитку малих форм господарювання на селі. Оскільки поширення агрохолдингів часто має негативні соціальні наслідки, такі як обезземелення селянства, збільшення рівня безробіття на селі (тому що високі технології зменшують кількість працівників, необхідних для виконання виробничих процесів), прискорення трудової міграції сільського населення тощо [3, С. 60-61].

Досліджуючи сутність і важливість валового виробництва сільськогосподарських продуктів, можна помітити, що мале підприємство має менший вплив на формування аграрного національного ринку, але все ж мале підприємство є продуктивною та важливою частиною агробізнесу. У зв'язку з наступним: високим потенціалом розвитку господарств як виробників сільськогосподарської продукції зі зростаючим попитом; забезпечення

продовольчої безпеки країни; збереження соціальної спрямованості малих господарств і підтримки схильності селян до сільськогосподарської праці [11, С. 130].

Згідно з М.Й. Маліком і В.М. Заяцьом, основні ідеї теорії селянського господарства були розроблені ще в античності [4, С. 90]. Зокрема, філософи створили велику кількість ідей і думок щодо розвитку форм сільськогосподарського виробництва, які нерідко знаходили відображення в змінах нормативно-правового поля. Зважаючи на досягнення класиків політичної економії, варто відзначити роботи Дж. Ст. Мілля, який підкреслив важливість захисту приватної власності селян і розвитку селянських фермерських господарств. Перевагою цих фермерських господарств було поєднання в одній людині власника майна та землі та її розпорядника та користувача. У середині 1800-х років відсутність права на землю була головною проблемою селян. Це було вирішено шляхом розподілу земель великих феодалів між ними, що призвело до більш ефективного аграрного виробництва [12].

К. Маркс висловлювався критично щодо селянських господарств, називаючи їх дрібнобуржуазною формою господарювання та стверджуючи, що їх функціонування в умовах застарілих умов виробництва та засобів праці обмежує можливості технологічного розвитку соціуму. Учений ототожнював селянські господарства з безмірним розтрачанням людських ресурсів і не визнавав їх альтернативою великотоварному сільськогосподарському виробництву [13].

А. Маршал, засновник неокласичної економічної теорії, вивчав проблеми та перспективи селянського господарства як форм господарювання. Він відзначив, що надання селянам приватної власності на землю є життєво важливим, оскільки це обмежить капіталізацію сільського господарства та дозволить їм мати економічну свободу та відповідальність за те, що вони роблять у своєму власному бізнесі [14].

У своїх дослідженнях прихильники теорії граничної корисності (У. Джевандс, О. Бем-Баверк, Л. Мізес та ін.) стверджують, що для будь-якого типу

бізнесу доцільно відкласти частину валового доходу на підприємницький ризик [17].

Таким чином, питання набуває актуальності через ідеї теорії селянського господарства, яка стверджує, що селяни можуть реалізувати свій потенціал підприємництва шляхом перетворення селянських господарств у підприємницькі структури (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Схема процесу трансформації приватних бізнесструктур

Сформовано автором на основі опрацьованих джерел[4, 11, 13]

Ми погоджуємося з думкою Зінчука Т.О. про те, що дрібнотоварні селянські господарства не мають експортного потенціалу на сучасному етапі, а також про те, що необхідно підвищити конкурентоспроможність їхньої сільськогосподарської продукції. Ми також вважаємо, що це важливий компонент для вирішення проблем бідності на селі [2, С. 83]. Неможливо знайти високоефективні канали збуту виробленої продукції малими партіями, оскільки більше 70% фермерів господарюють на ділянках менше 5 га, як показує досвід в Європі. З іншого боку, близько 14 мільйонів європейських фермерів забезпечують півмільйона переробних підприємств, півмільйона роздрібних торговельних структур і 200 тис. оптових ринків сировиною [20, С. 12].

Процес трансформації економіки агросфери в Україні відображає поступове укрупнення сільськогосподарських підприємств і неефективну конкуренцію з ними підприємств малого та середнього розміру. На відміну від наших, успішне функціонування європейських фермерів свідчить про те, що держава все ще може внести законодавчі зміни та регулювати ці процеси. На законодавчому рівні необхідно вирішити практичне питання про надання особистим селянським господарствам статусу юридичної особи. Це забезпечить правову захищеність господарських суб'єктів на ринку та створення економічних мотивів виробництва, що зніме загрозу продовольчій безпеці країни. У зв'язку з тим, що продукція, вироблена дрібними фермерськими та особистими селянськими господарствами, не відповідає міжнародним технічним вимогам, якості, стандартам та іншим параметрам, значна частина їхньої продукції не може конкурувати з сучасними європейськими аналогами [2, С. 84].

Відповідно до досліджень В. Худицького, реалізація переважно сировинної продукції на міжнародному ринку призводить до нестачі близько 25 млн грн доданої вартості на 100 тис. т експортної продукції, і ситуація лише погіршуватиметься, якщо не вжити необхідних заходів [21].

Своєчасне набуття особистими селянськими господарствами статусу товаровиробника сільськогосподарської продукції з юридичним забезпеченням спеціальних стимулів у вигляді соціального страхування та пільгових податкових знижок є надзвичайно важливою проблемою. Особисті селянські господарства, які фактично функціонують як сімейні ферми, є найпоширенішими представниками сімейного типу ведення бізнесу в сільськогосподарському виробництві економіки України. Таким чином, необхідно створити економічні, правові та соціальні умови для перетворення їх у сімейні фермерські господарства.

	- удосконалення державної політики підтримки реалізації підприємницького потенціалу у сільській місцевості шляхом
--	---

<p>Основні зусилля державної влади мають бути направлені на:</p>	<p>гарантійного забезпечення підтримки фінансово-кредитного, організаційного та інституційного характеру на національному рівні;</p> <p>- ухвалення європейської стратегії розвитку сільських територій, що передбачає децентралізацію влади, диверсифікації сільського господарства, організації соціально-орієнтованої концепції сільського розвитку та ін.</p>
--	---

Рисунок 1.4. Подолання виробничо-організаційних проблем та забезпечення сприятливого «клімату» аграрним товаровиробникам з боку держави. [5, С. 69].

Сімейні ферми потребують менших капіталовкладень порівняно з великими підприємствами та фермерськими господарствами. Крім того, вони можуть виступати ефективною альтернативою розвитку підприємницького потенціалу на селі, якщо спростити процес реєстрації економічного суб'єкта [5, С. 69].

Висновок. Трансформація сільськогосподарського виробництва в Україні, яка відображається у функціонуванні різних форм господарювання, сприяє забезпеченню багатуукладності ринкової економіки. Зокрема, процеси євроінтеграції вимагають відновлення та інновацій, оскільки морально застарілий фундамент вже не стикається з новими вимогами міжнародного продовольчого ринку. Можна виділити деякі основні перешкоди, які перешкоджають цьому процесу. Серед них є обмеженість фінансових ресурсів, концентрація агрохолдингів на виробництві експортоорієнтованої продукції (здебільшого сировинної продукції), а також ігнорування агроекологічних і технічних умов виробництва. Увага держави має бути зосереджена на

логічному посиленні аграрної політики, а також на пріоритеті та сприянні розвитку дрібнотоварного виробництва в агросекторі. Крім того, необхідно стимулювати потенціал підприємництва власників земельних паїв, надаючи їм форму сімейного фермерського господарства або товаровиробника сільськогосподарської продукції.

1.2. Наукові засади розвитку різних форм господарювання як важливого ефективного чинника розвитку агросектора економіки України.

Сільське господарство є основою економіки України. Що становить третину орних земель Європи, на території України знаходиться 32 мільйони гектарів чорнозему. Близько 37 мільйонів людей проживають у межах контрольованої території України. Таким чином, на кожного громадянина України припадає майже 1 га чорнозему. Країна виробляє велику кількість картоплі, пшениці, сої та кукурудзи, і його виробництво зростає як для внутрішнього, так і для імпорتنих потреб. Колишній президент України Петро Порошенко заявив, що Україна проводить політику, спрямовану на перетворення себе в аграрну наддержаву [4, с. 55]. Хоча зараз Україна стикається з глибокою демографічною та економічною кризою, її позиції в світовому сільському господарстві значно зміцнилися за останні кілька років.

Основною спеціалізацією сільського господарства країни є рослинництво, особливо кормове та технічне (цукровий буряк, соняшник тощо). Полісся є однією з трьох агропромислових зон, які розрізняються залежно від клімату та рівня зволоження в цій місцевості. У цьому районі переважно вирощують льон і картоплю, а також великі посіви жита. Це лісостеп і степ. Тут торфянисто-болотні ґрунти з низьким вмістом гумусу мають високий рівень теплозабезпечення та достатню зволоженість. Це основний район, де вирощують цукровий буряк, соняшник, зернові культури (пшениця, кукурудзя, рис, прос тощо), а також баштанні культури (кавуни, дині тощо). В більш посушливих степових районах, таких як Херсон, Одеса та Миколаїв, вирощують баштанні культури. У Криму та Закарпатті розвинене садівництво, виноградарство, вирощування тютюну та різних культур, які

виробляють ефіроолійні олії. Метою розвитку агропромислового комплексу є створення конкурентоспроможного аграрно-промислового виробництва, щоб вирішити економічні, соціальні та політичні проблеми, а також забезпечити продовольчу безпеку країни. Аграрний сектор є основою української економіки. Завдяки природним особливостям України агропромислове виробництво є пріоритетним на світовому ринку сільгосппродукції. Унікальний ресурс України — чорнозем. Завданням розвитку аграрного сектору є досягнення рівня сільськогосподарського виробництва в Україні, рівного європейському. Рішення уряду щодо аграрної політики в цьому контексті повинні враховувати правила міжнародної торгівлі та поточні міжнародні переговори щодо лібералізації торгівлі сільськогосподарськими товарами та продовольством. Як показав досвід останніх років, у найближчому майбутньому український сільськогосподарський сектор не зможе вирішити свої наявні проблеми без значної державної допомоги.

Основним перешкодою на шляху впровадження реформи є відсутність комплексного підходу. Для початку необхідно ретельно оцінити ресурсний потенціал України в цьому напрямку. Після цього необхідно збалансовано та системно проводити реформування агропромислового комплексу України, зберігаючи при цьому національне багатство. Запровадження приватної власності в аграрній галузі, стимулювання розвитку орендних відносин на землю та майно, створення прозорої інфраструктури ринку сільгосппродуктів, яка включає біржову торгівлю та аукціони, нагляд за цінами та демонополізація ринку в сфері доступу до ресурсів є основними цілями реформ, які необхідно впровадити в цій галузі. підтримка біржової торгівлі агропромисловими товарами; створення вторинного ринку землі, який допоможе створити національну систему іпотечного кредитування та забезпечити впровадження нових фінансових інструментів на ринку; розробка нової бюджетно-фінансової, кредитної, технічної та цінової політики для сільських товаровиробників; забезпечення державної підтримки та страхування ризиків для суб'єктів земельного господарства; встановлення пріоритетів залучення молоді до сільського господарства шляхом відновлення

інфраструктури села, створення високоприбуткових агропромислових господарств, розвитку цільового кредитування та державної підтримки ініціативних сільських підприємців; створення умов для розвитку конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на внутрішньому та міжнародному ринках за допомогою політики дотацій, митних зборів і податків, які відповідають стандартам розвинених країн; підтримка розвитку сільського.

1.3. Методичні аспекти оцінки та аналізу ефективності функціонування різних форм організації діяльності підприємств.

У сучасному світі, у період великої конкуренції, головним завданням менеджерів усіх рівнів є досягнення найвищого рівня ефективності, а не кількісних показників діяльності компанії. Не менш важливим питанням є вибір найкращої системи показників, яка зможе точно та всебічно оцінити ефективність роботи бізнесу.

Як показав аналіз останніх досліджень і публікацій, вивчали ефективність діяльності суб'єктів господарювання такі як Загородній А., Іванілов О., Кулішов В., Мельник Л., Мних Є., Осіпов В., Пеліхов Є., Поддєрьогін А., Ткачук В. та інші. Вони звернули увагу на проблему результативності та ефективності діяльності виробництва. У дослідженні ступеня економічної ефективності підприємств можна використовувати економіко-математичні методи для отримання системної характеристики господарської діяльності.

Однак кожному систему окремо потрібно розглядати. Економічну ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства можна оцінити за допомогою кількох пов'язаних і обґрунтованих показників. Ці показники порівнюють витрати, які були використані на виробництво товарів, з результатами роботи. Зараз не існує жодної системи, яка могла б надати повний аналіз економічної ефективності підприємства. Зрозуміти сутність ефективності функціонування підприємства допоможе відрізнити та

чітко визначити такі категорії, як результат діяльності підприємства, вплив, ефективність діяльності підприємства та критерії ефективності [18]. Оцінка роботи підприємства ґрунтується на особливостях діяльності, а також окреслює наслідки діяльності в інвестиційних, операційних, соціальних, фінансових, екологічних, науково-технічних та інших сферах. Операційні підсумки можуть бути визначені обсягом виготовленого або реалізованого товару. Однак кількість високоякісної продукції не завжди є критерієм оцінки діяльності. У більшості випадків діяльність компанії призводить до неякісного продукту (брак) [19, с. 113–116].

Незважаючи на те, що це негативний результат, він все одно існує. Виплати за оренду основних засобів, відсотки та дивіденди, прибутки від пайової участі в діяльності інших компаній тощо можуть бути показниками фінансової діяльності. Науково-технічні висновки включають гроші, отримані від продажу прав на створення об'єктів інтелектуальної власності компанії. Такі методи використовуються для оцінки ефективності керівництва:

1. Порівняйте витрати на організацію з кінцевими результатами діяльності компанії, які включають отримання прибутку та розподіл валових товарів на одного керівника.
2. Щоб оцінити процес управління, слід взяти до уваги кількість функцій і операцій, необхідних для управління, а також витрати матеріально-фінансових ресурсів.
3. Використання підсумкових КРІ для компанії.
4. Використання формул, які демонструють ефективність управління. Практичні формули створюються на основі встановлених залежностей. Наприклад, за допомогою кореляційного аналізу
5. Розподіл інтегрованих показників, які демонструють вплив менеджерів на використання основних факторів виробництва: землі, робочої сили та

техніки. Загальний показник визначається за допомогою індивідуальних коефіцієнтів застосування.

6. Нормативний підхід полягає в тому, щоб порівняти нормативні витрати та фактичні витрати на управління.

7. досягнення як експертних, так і якісних характеристик. Об'єктами оцінювання можуть бути загальний менеджмент (система, організація, методи), структура управління, рівень використання управлінської праці та ефективність роботи структурних підрозділів відповідно до типу заходів, які були виконані.

Для оцінки ефективності різних форм господарювання та їх функціонування розглядаються такі елементи:

- провести оцінку ефективності організації, щоб визначити найефективніший спосіб її управління. У цьому розділі досліджується ефективність використання ресурсів компанії, конкурентоспроможність, гнучкість і динамічність;

- оцінка ефективності організації для визначення її привабливості для інвестування. Для досягнення цього потрібно визначити фінансові показники ефективності та ретельно їх вивчити; оцінити потенціал управлінського та виробничого персоналу (за чисельністю, кваліфікацією тощо) і порівняти витрати виробництва та управління з величиною конкурентів; і визначити, наскільки потрібні додаткові виробничі потужності.

- оцінка ефективності держави на макрорівні. Це залежить від задоволеності потреб населення, шкоди навколишньому середовищу, здоров'я людини, культури обслуговування тощо. Оскільки оцінка ефективності діяльності є важливою частиною системи управління підприємством, її результати можна використовувати для створення стратегічних і тактичних цілей. Модель оцінювання ефективності діяльності адаптована до конкретного підприємства. Незважаючи на це, можна виділити загальні завдання.

У бізнесі є чотири критерії для оцінки її ефективності: стратегія, мета, політика та цінності; фінанси; виробництво; продуктивність; і навколишнє середовище. Цей метод гарантує, що жоден із критеріїв оцінювання не буде використаний. Основними критеріями діяльності апарату управління є оптимальність, надійність і оперативність роботи. Інші узагальнені показники, які показують, наскільки добре працює система управління в компанії, включають коефіцієнт якості виконання робіт керівників, коефіцієнт стабільності працівників і коефіцієнт, який показує зв'язок між темпами збільшення обсягу виробництва та видатками на управління. Ці показники можна використовувати для оцінки продуктивності команди. Коефіцієнт використання робочого часу та кваліфікації кадрів, коефіцієнт умов праці та організації робочого місця та інші фактори є факторами, які використовуються для визначення організації праці управлінського персоналу. На основі цих коефіцієнтів розраховують зведений коефіцієнт рівня організації праці управління. Багато показників, які використовують для оцінки ефективності управління, включають порівняння витрат на доцільність з кінцевими результатами діяльності об'єкта; порівняння витрат на вдосконалення управління з самим процесом управління; і динаміку витрат на управління порівняно з суцільними витратами виробництва. На практиці найчастіше використовують три категорії показників для оцінки ефективності системи управління: загальні показники виробничо-фінансової діяльності компанії, включаючи динаміку валових товарів, вихід валових товарів на одного середньорічного робочого, прибуток на одного робочого, рентабельність виробництва та інші фактори; інформація про економічність механізму управління, включаючи питому вагу штату управління в загальній кількості робочих і питому вагу фонду. Для комплексного оцінювання ефективності системи управління необхідно використовувати три різні категорії показників: загальні результативні показники виробничо-фінансової діяльності компанії, які включають динаміку виробництва валових товарів, вихід валових товарів, фондоддачу, масу прибутку, рентабельність виробництва тощо; дані продуктивності праці, які включають

виробництво валових товарів на одного керівного працівника чи працівника на день. Зіставлення витрат на раціоналізацію з даними про діяльність об'єкта управління; співвідношення витрат на удосконалення управління та прямо на управлінський процес; і динаміка витрат на удосконалення управління порівняно з загальними витратами виробництва є прикладами того, наскільки ефективним є вдосконалення управління [11].

Ефективність управління — це відношення між результатами роботи менеджерів і витратами, пов'язаними з діяльністю. Організація має мету та три види ефективності: результативну, за потребами та витратну. Вони представлені рівнянням. Сучасні методи оцінки ефективності управління включають використання системи критеріїв, метод максимізації або мінімізації параметрів ефекту, метод співставлення параметрів до чисельника та знаменника, як монокритеріальний, так і полікритеріальний. використання таких методів, як співвідношення затрат на управління з кінцевими результатами діяльності підприємства; використання показників, пов'язаних із процесом управління; використання підсумкових оцінок роботи компанії; використання емпіричних формул для оцінки ефективності управління; і розрахунок інтегрованих показників, що показують, наскільки менеджери впливають на використання основних компонентів системи управління. Загальні показники діяльності апарату управління, результативні показники роботи компанії та інші фактори повинні бути враховані під час процесу оцінювання ефективності [22].

Однією з основних умов ефективного управління бізнесом є оцінка рівня. Система кількісних і якісних показників використовується для розробки інтегрального показника ефективності, який показує, наскільки добре працює управління в основних функціональних підсистемах компанії, таких як маркетинг, виробництво, фінанси, інновації та кадри. Це дозволяє оцінити ефективність управління операціями компанії. Щоб відповісти на питання про ефективність управління діяльністю компанії, необхідно використовувати дані самого інтегрального показника [7].

Ми можемо оцінити успіхи та недоліки підприємства, підбиваючи підсумки його діяльності, наприклад, за попередній рік. Крім того, незалежно від того, наскільки ефективною була компанія в минулому, це не означає, що така думка буде змодельована в майбутньому. Таким чином, коли ви оцінюєте ефективність виробництва, ви повинні чітко розуміти, що потрібно прогнозувати. Для проектування даних на майбутнє ви можете використовувати минулі оцінювання, щоб враховувати поточні тенденції, а також робити прогнози щодо змін внутрішніх і зовнішніх факторів, за якими працює компанія. При розробці заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління діяльністю компанії, особлива увага повинна бути приділена даним проміжних показників, тобто показникам, які описують управління в функціональних підсистемах компанії [7].

Для забезпечення ефективності процесу управління достатньо побудувати елементарний організаційно-економічний апарат. Для досягнення мети, яка передбачає підвищення ефективності та ефективного виконання управлінських рішень, він має включати крім організаційної та фінансової складових мотиваційний апарат. Таким чином, для цього дослідження важливим є загальний апарат управління ефективністю компанії. Цей апарат включає в себе організаційні структури, конкретні економічні та мотиваційні інструменти, методи та методи управління, які виконують певну послідовність дій, щоб гарантувати, що ефективність компанії залишається стабільною та постійною [7]. Сьогодні були введені нові організаційні та методичні зміни, які створюють загальну систему управління ефективністю бізнесу. Ці зміни включають: 1) бенчмаркінг як основний метод створення апарату управління ефективністю; 2) було запропоновано створити основні етапи управління ефективністю компанії за допомогою спеціальних організаційних структур, таких як галузеві та регіональні агентства з бенчмаркінгу; 3) було розроблено систему оцінювання ефективності компаній, яка відображає зовнішні та внутрішні аспекти їх діяльності в різних управлінських контекстах; 4) було Найпоширенішими методами оцінки ефективності ринкового управління є порівняння, угруповання,

математична статистика, матричний, факторний аналіз, ранговий, рейтинговий, експертні оцінки, нечітка логіка та нейронні мережі. Як показав аналіз різних наукових джерел, ці методи широко застосовуються. Погляньте на те, як оцінюється ефективність управління наразі. Мета першої групи методів полягає в тому, щоб отримати результати шляхом порівняння різних критеріїв, які показують, наскільки добре працює управління. Динамічний і просторовий порівняння — це два варіанти. Ці два методи спрямовані на вивчення всієї сукупності показників. Вони дозволяють безпосередньо оцінити рівень ефективності управління діяльністю компанії за допомогою відхилень від основних значень. Ці методи неефективні, оскільки люди помилково вважають управління діяльністю ефективним, коли результати покращуються за одними показниками, а погіршуються за іншими. Відповідно до будь-якої суцільної характеристики, метод угруповання дозволяє виділити між сукупністю досліджуваних компаній однорідних груп. Розподіл сукупності компаній може залежати від виконання плану, дотримання правил чи досягнення кінцевих результатів. Угруповання можна класифікувати за одним або кількома критеріями. У результаті цього процесу оцінки включають характеристики кожної компанії як представника своєї групи, а також її позицію як у власній групі, так і серед компаній, які вивчаються. Угруповання є одним із способів отримати рейтингову оцінку ефективності управління діяльністю компанії. Узагальнений показник ефективності управління діяльністю повинен дозволити компаніям оцінити кінцеві результати своєї діяльності як у цілому, так і порівняно з конкурентами. В цьому конкретному випадку мова йде про порівняльні методи оцінки рейтингів. Рейтинговий метод оцінювання використовує різноманітні аналітичні методи для ранжирування, що робить його системним і складним [7].

Показники рентабельності є одним із загальних показників, які використовуються для комплексного оцінювання фінансового стану компанії. Найважливішим є аналіз структури доходів компанії та визначення того, як прибуток корелює з показниками рентабельності. Рентабельність є

одним із найважливіших показників діяльності підприємства. Показники рентабельності показують кінцеві результати компанії краще, ніж прибуток. Вони демонструють ефективність роботи компанії в цілому, прибутковість окремих напрямків роботи, окупність витратків тощо. Величина показників рентабельності показує співвідношення ефекту з ресурсами, які використовуються або є доступними. Як і раніше, показники рентабельності використовуються як інструмент для ціноутворення та інвестиційної політики [23].

Рентабельність є важливим вартісним показником ефективності виробництва, який показує рівень віддачі активів і використання капіталу в процесі виробництва. Прибуток ділиться на витрати, щоб визначити рентабельність. Це показник загальної рентабельності організації. Він показує, скільки прибутку припадає на одну гривню витрат, а також показує, наскільки ефективно компанія використовує свої витрати. Щоб розрахувати коефіцієнт рентабельності, перш ніж виплатити відсотки та податок на прибуток, найчастіше використовується чистий прибуток чи прибуток. Дослідження рентабельності організації дозволяє визначити, наскільки ефективно вкладати гроші в компанію та як їх використовувати. Рентабельність продажів, рентабельність активів, рентабельність інвестицій, рентабельність діяльності, рентабельність продукції та власний капітал є основами для дослідження ефективності бізнесу [24]. Метою дослідження рентабельності є оцінка виконання певних параметрів (плану, прогнозу), аналіз динаміки показників, аналіз факторів зміни рівня, пошук резервів для удосконалення рентабельності та розробка заходів для їх застосування.

Метою дослідження є черговість і вибір. Для оцінювання результатів роботи підприємства досліджують рентабельність реалізованих товарів для дослідження виробництва окремих товарів з точки зору попиту на них, раціональності їх випуску, рентабельності цих товарів і інших змінних. Дослідження рентабельності компанії повинно бути проведено як у цілому, так і в структурних підрозділах, а також за видами діяльності (основна,

інвестиційна, фінансова тощо). Зміна рентабельності різних видів товарів залежить від багатьох факторів. Зміни в ціні реалізації та собівартості товару вважаються факторами першого ступеня. Усі інші фактори вважаються факторами другого ступеня. Вплив факторів першого ступеня визначається за допомогою методу ланцюгових підстановок або методу абсолютних різниць. Залежно від цілей дослідження різні частини операцій компанії поділяються на:

1) Рентабельність продукції — це показник, який показує, наскільки рентабельним є виробництво товарів, які компанія виробляє або реалізує. Цей показник використовується для аналітичних розрахунків у внутрішньогосподарському секторі, контролю прибутковості та створення нових продуктів.

2) Загальна міра рентабельності, також відома як виробництво, показує, наскільки прибутковою є компанія в порівнянні з ресурсами, які вона володіє.

(3.). Термін «рентабельність виробництва» використовується для опису того, наскільки рентабельними є виробничі ресурси. Це не зовсім прийнятно, оскільки створення прибутку включає всі види діяльності компанії, які не пов'язані з основними виробничими фондами.

4) Рентабельність сукупних активів свідчить про те, наскільки ефективно використовується все майно компанії.

5. Рентабельність власного капіталу — це оцінка того, наскільки ефективно використовується капітал, який було створено за допомогою власних коштів. Показники рентабельності включають вартість продукції, вартість виробничих ресурсів і вартість інвестицій у підприємство.

Під керівництвом Богатова О.І. українські вчені пропонують рейтинговий метод оцінки ефективності управління компанією. Цей підхід походить від оцінки комплексного грошового мультиплікатора, який оцінює «стан компанії в цілому». Ці мультиплікатори залежать від майнового стану,

фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності та прибутковості компанії. Однак використання даних мультиплікатора не дозволяє визначити загальну ефективність управління діяльністю, оскільки його компоненти включають лише фінансові показники, які показують кінцеві результати діяльності. Це не дозволяє оцінити ефективність інновацій, кадрів або маркетингу. Збір показників, між якими існує функціональна залежність, досліджується за допомогою математичної статистики. За допомогою цих методів можна створити модель, яка показує, як один показник залежить від групи інших показників, що його визначають. Для оцінки загального рівня ефективності управління роботою використання методів математичної статистики ускладнюється великою кількістю необхідної попередньої інформації, а також тим, що неможливо визначити зв'язки між кожним показником. Таким чином, при створенні моделі ефективності управління для функціональної підсистеми потрібно використовувати метод факторного аналізу. Для узагальненого оцінювання ефективності виробничо-господарської діяльності компанії використовується матричний метод [25, с]. [258] Матричний метод більше орієнтований на оцінку фінансового результату, але він також досить універсальний для виконання комп'ютерних збільшених розрахунків, оцінюючи ефективність управління компанією та її структурними підрозділами. Матричний метод дозволяє порівняти динаміку управління в різних компаніях. Він також дозволяє визначити, наскільки важливий узагальнений показник ефективності управління. Ця стратегія може дати узагальнений опис стану компанії та динаміки її розвитку. Крім того, це дозволяє визначити зміни в процесі діяльності та її результатах, щоб знайти способи покращити ефективність виробництва. Цей метод не може бути використаний для оцінки ефективності управління діяльністю компанії. Він може бути використаний лише для оцінки ефективності управління фінансовою та виробничою діяльністю. Але він не може бути використаний для визначення ефективності маркетингової діяльності та управління кадрами, які в основному оцінюються за допомогою якихсних критеріїв. АВ

Леоненков запропонував ранжування ефективності. Центральною частиною методики є нормативна система показників. Ця система надає показникам відповідні закономірності відношень темпів зростання, щоб упорядкувати їх. Ранг одного показника зростає, коли він зростає порівняно з іншими. Деякі недоліки цього методу. По-перше, він не дозволяє визначити, наскільки ефективним є управління діяльністю. По-друге, існує ймовірність того, що встановлення системи показників буде неможливим. Це пов'язано з тим, що економічні закономірності 38 передбачають підвищення ефективності в умовах нестабільності та невизначеності. Багато часткових показників, які відображають різні елементи управління діяльністю, необхідні для оцінки того, наскільки добре працює управління компанією. Мотивація набуває різноманітних аспектів. Таким чином, її рішення можуть бути впливані експертними оцінками. Експертні оцінки мають основний недолік у тому, що вони включають суб'єктивну деталь і не можуть виключити помилкові судження.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РІЗНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Особливості формування підприємницьких організаційно-правових структур в системі агропромислового виробництва.

В агропромисловому виробництві формування підприємницьких організаційно-правових структур є складним і суперечливим процесом. З одного боку, особлива соціальна спрямованість багатокладності в підприємницькій діяльності є основою для різних соціально-економічно-домінуючих господарських формувань, які базуються на відносинах власності, і є важливим компонентом розвитку агробізнесу. З іншого боку, для того, щоб суб'єкти підприємницької діяльності в агропромисловому секторі могли виконувати свої обов'язки, необхідно створити правові, організаційні, економічні та соціальні умови, які відповідають вимогам ринку.

Агроформування різних організаційно-правових форм співіснують в системі аграрного бізнесу відповідно до проголошених принципів аграрної політики. Таке співіснування дозволяє створювати умови господарювання, які є конкурентоспроможними. У майбутньому це повинно стати основою для підвищення ефективності господарювання всіх аграрних підприємств. Приватні підприємства, фермерські підприємства, господарські товариства та кооперативи є найбільш поширеними формами організації бізнесу в сучасній системі агробізнесу. Кожна з цих форм господарювання має певні

характеристики, які визначають її переваги та недоліки. В більшості регіонів України приватні підприємства працюють найкраще в сучасних умовах, тим не менш, багато фермерських господарств мають досить погані результати господарювання. Фермерство є одним із найефективніших способів відновлення підприємницької діяльності сільських товаровиробників і досягнення високоефективного виробництва сільськогосподарських продуктів. Фермерське господарство є юридичною особою, яка має банківські рахунки, печатку, штамп і назву. Приватна власність на засоби виробництва, майно та продукцію є юридичною та організаційною основою такого бізнесу. Засновником такого бізнесу може бути лише одна особа. Нею може бути дієздатний громадянин України віком від 18 років. Його членами можуть бути лише подружжя, їхні батьки, діти до 16-річного віку та інші родичі, які об'єдналися для роботи в певному господарстві. Голови та члени селянського (фермерського) господарства не можуть працювати на постійній основі в інших компаніях, установах або організаціях. У селянських (фермерських) господарствах, де працюють двоє або більше людей, майно належить кожному з них на праві спільної власності, за винятком випадків, коли між ними досягається угода про інше. Голова селянського господарства не може розпоряджатися майном господарства без згоди інших членів господарства, якщо воно є спільною власністю. Згода всіх членів є необхідною для володіння, користування та розпорядження майном. Голова представляє інтереси фермерів. Договори є основою виробничо-економічних відносин підприємства з іншими підприємствами та окремими людьми. Члени фермерського господарства не вважаються засновниками та не наділені правом обирати та звільняти голову господарства. Не допускається втручання державних чи інших органів або службових осіб у господарську діяльність або іншу діяльність фермера. Але це не обмежує законне право державних органів контролювати свою роботу. Фермерам надається безкоштовна земельна ділянка в розмірі земельного паю, а також додаткові 50 га ріллі та 100 га загальних земель для ведення господарства. У більшості випадків землі складаються з одного масиву водних джерел і лісових угідь.

Конкретні розміри землі в межах цих норм визначаються районними радами. Селянські (фермерські) господарства також можуть орендувати землю в розмірі, визначеному договором оренди, за потреби:

- фермери повинні використовувати землю відповідно до її цільового призначення,
- використовувати природоохоронні технології виробництва,
- не допускати погіршення екологічної обстановки в результаті своєї господарської діяльності та вживати широкий спектр заходів щодо охорони земель.

Переваги фермерського господарювання визначаються кількома характеристиками:

- По-перше, зміна форм власності, яка відбувається при поширенні селянських (фермерських) господарств, є надзвичайно важливою в період становлення приватного сектора в країні. Отримавши власність на засоби виробництва, фермери отримують значні стимули для високопродуктивної праці, господарського становлення на землі, задоволення вимог технологій виробництва, впровадження інновацій тощо.
- По-друге, існує додатковий стимул для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва в селянських (фермерських) господарствах, коли функції власності, праці та управління об'єднуються в одній людині. Селянські (фермерські) господарства мають пряму відповідальність за результати своєї діяльності та добробут сім'ї. Вони є стабільними та стійкими, одночасно гнучкими та адаптованими до ринкових умов. Не випадково, що сімейні ферми є пріоритетом у розвинутих країнах під час технічної та технологічної революції.
- По-третє, цей тип господарювання завдяки своїй виробничій основі забезпечує однакові умови життя для всіх членів сім'ї, що робить його важливим компонентом для згуртування сім'ї.

Таким чином, зростання селянських (фермерських) господарств в Україні є потребою, а не бажанням бути кращим, ніж інші. Це вимога, пов'язана з переходом економіки України до ринкового середовища. Однак помилково

вважати, що відразу можна створити фермерські господарства відповідного розміру, оснащеності та спеціалізації. Розвиток фермерства, безсумнівно, буде залежати від основних проблем реформування АПК. Він буде залежати від того, як державні органи управління ставляться до нього, а також від того, як він грає роль у формуванні ефективного виробництва. Останнім часом зростання фермерства загальмувалося. Зменшення темпів зростання фермерських господарств значною мірою було результатом пізнього припинення державної участі в розвитку фермерства та послаблення організаційно-контролюючих повноважень держави щодо реформування аграрного сектору. Це вказує на те, що селяни поступово перестають вірити в самостійне господарювання та відродження реальних землевласників. Це ще більше ускладнює створення ефективного аграрного сектора економіки. Існує велика кількість перешкод, які перешкоджають розвитку фермерства як господаря землі. По-перше, законодавство про землю не надає основи для розвитку таких господарств. Отримати землю запасу дуже складно, а придбати чи взяти в оренду основні засоби виробництва ще складніше. В першу чергу необхідний регульований ринок землі, про який багато говорять, але мало що робиться. Більшість молодих фермерів не мають правильних розмірів. Землю неможливо купити, а оренда пов'язана з вирішенням низки правових проблем, а також деякою мірою з негативною соціальною атмосферою, пов'язаною з фермерством. Основною перешкодою для ефективного функціонування механізму перерозподілу земель у сільському господарстві України є обмеження прав власності. Створення ринку оренди земельних паїв може вирішити проблему. Наразі орендується більше 19 мільйонів гектарів землі, що є значним прогресом у створенні оптимальних за розмірами господарств і створенні нових економічних відносин на селі. По-друге, держава повинна підтримувати фермерів у створенні виробничої бази. Йдеться не про повне фінансування створення фермерських господарств, а про розробку проектної документації щодо розмежування земель, надання інформації, часткове кредитування та інші питання. По-третє, фермерам потрібно створити відповідну інфраструктуру,

а також надати послуги служби агросервісу, а також забезпечити переробку та продаж продукції. Фермери можуть витримувати певний час через недосконалість ринку, діючи як відокремлені ринкові суб'єкти. Однак коли ринок стає насиченим і зростає конкуренція, вони не можуть одночасно приділяти достатньо уваги веденню ефективного виробництва та здійсненню вигідних комерційних операцій. В такому випадку товаровиробники можуть найшвидше досягти економічної стабільності, працюючи разом, створюючи власні підприємства. По-четверте, необхідні навички ефективного управління. Безперечно, що кваліфікація, практичний досвід і рівень освіти мають важливе значення в будь-якій справі. Тепер фермери повинні працювати як менеджери, фінансисти та техніки, що вимагає навчання через відсутність інфраструктури ринку, яка могла б забезпечити комерційні послуги. Фермери зможуть побудувати свої системи обслуговування з часом. Таке підприємництво, як вид діяльності, ґрунтується на таких принципах: свобода створення господарства; • самостійне формування програми діяльності; • вільний вибір видів діяльності, партнерів і відносин з ними; • право селянина самостійно вирішувати, який вид землекористування він вибирає: приватну власність, оренду, постійне користування чи їх поєднання; • право вільного найму працівників; • забезпечення та надійний захист права власності фермера на землю, засоби виробництва та вироблену продукцію; • повна економічна відповідальність за результати бізнесу; • вільне використання доходу після внесення платежів, передбачених законом; • самостійно встановлювати ціни на вироблені товари відповідно до законодавства. Фермерські господарства відшкодовують всі витрати за рахунок власних доходів, діючи в режимі самоокупності. Формування приватних господарств товарного типу та розвиток їх кооперування по виробництву, зберіганню, переробці та збуту сільськогосподарської продукції, постачання фермерам засобів виробництва, надання їм послуг і розвиток фірмової торгівлі є основними концептуальними положеннями стратегії розвитку фермерства та посилення його ролі в АПК. Збільшення кількості селянських (фермерських) господарств і розширення площі їх

використання можна пояснити різними способами, включаючи оренди, купівлю чи успадкування земельних ділянок, вихід частини членів КСП зі своїх паїв із господарства та використання земель запасу. Крупні фермерські підприємства будуть створюватися по мірі впровадження земельної реформи, коли фермери та інші громадяни орендувати землю та майно КСП. Фермери мають можливість покращити умови та результати своїх господарств шляхом добровільного об'єднання коштів і сил. Це необхідно, оскільки розміри фермерських господарств, які працюють в Україні, далекі від раціональних. Фермери можуть створювати кооперативи для виробництва, зберігання, переробки, збуту та інженерного обладнання території, будівництва та надання інших послуг. Розподіл отриманого прибутку з урахуванням кількості та якості землі та технічних засобів, переданих у спільне виробництво, а також їх трудової участі у виробництві можуть визначити економічні взаємовідносини фермерів, які об'єднують землю, технічні засоби та працю для спільного виробництва продукції рослинництва та тваринництва.

2.2. Діагностика системи управління ефективністю діяльності підприємств та загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства.

На прикладі товариства з обмеженою відповідальністю «Данута» ми розглянемо стан сільськогосподарського підприємства, розташованого в місті Жовква, районі Жовківської області, Львів. Хоча підприємство розташоване в районному центрі, воно може використовувати свої конкурентні переваги у виробництві та комерційній діяльності. Клімат помірно-континентальний, сприятливий для вирощування зернових культур. В середньому холодний період триває 101 день, тоді як теплий період триває 265 днів. Річна норма опадів становить 565–575 мм. У літній час вони найчастіше трапляються. Вегетація триває в середньому 202 дні. На території ТзОВ «Данута» найпоширенішими видами ґрунту є чорноземи опідзолені, чорноземи глибокі з малою кількістю гумусу та темно-сірі опідзолені. На плоских водозмінах ґрунтові води мають глибину 3-5 м, а

поблизу боліт 7-10 м. Ґрунти господарства здатні забезпечити значні урожаї всіх культур. Для підвищення родючості та високої врожайності культур необхідно дотримуватися відповідних агротехнічних заходів, приділяючи особливу увагу системі обробітку ґрунту та підживлення. Договори є основою виробничоекономічних відносин підприємства з іншими підприємствами, організаціями та окремими людьми. Члени компанії не вважаються засновниками компанії та не наділені правом обирати та знімати голову компанії. Не допускається втручання державних чи інших органів або службових осіб у господарську діяльність або іншу господарську діяльність. Але це не обмежує передбачене законодавством право державних органів контролювати свою роботу. Основними напрямками діяльності ТзОВ «Данута» є:

1. виробництво товарної сільськогосподарської продукції та сировини для подальшої реалізації;
2. оптова та роздрібна торгівля товарами власного виробництва та закупленими товарами;
3. переробка сільськогосподарської продукції власного виробництва, а також продукції, придбаної на ринках чи за іншими каналами.
4. розвиток підсобного виробництва;
5. надання агротехнічних та сервісних послуг на оплачуваній контрактній основі приватним власникам, таким як ТзОВ, приватні господарства та господарства інших організаційно-правових форм;
6. внутрішні перевезення вантажів і пасажирів власним автомобільним транспортом;
7. на основі посередницької діяльності оптова та роздрібна торгівля нафтопродуктами та запчастинами. Директор здійснює управління господарством, яке представляє його перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами чи їх об'єднаннями. Директор підприємства укладає угоди та інші юридично важливі дії від його імені відповідно до чинного законодавства. Він також може у письмовій формі доручити виконання своїх обов'язків членам

господарства або найманій особі за контрактом, якщо це необхідно. У компанії є кілька посадових осіб, окрім головного керівника, які відповідають за виконання управління на тактичному та операційному рівні. Рисунок 2.1 показує структуру управління господарством.

ГОЛОВА
Бригадир будівельної бригади
Заступник голови
Головний агроном
Головний економіст. Головний бухгалтер
Диспетчерська служба
Головний інженер
Бригадир рілочної бригади № 1
Бригадир рілочної бригади № 2
Бригадир тракторної бригади
Завідувач автопарку

Рисунок 2.1. Організаційна структура управління ТзОВ «Данута»

Повний облік і контроль коштів, товарно-матеріальних цінностей і основних засобів, а також своєчасне відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з їх рухом, здійснює головний бухгалтер. Планово-економічна робота виконується головним економістом. Його основним завданням є аналіз і пошук способів покращити виробничо-господарські процеси в господарстві. Агрономічну службу очолює він відповідає за виконання агротехнічних операцій, таких як підготовка та обробка землі, використання засобів захисту рослин і обривів, насіннєвий матеріал, збирання урожаю тощо. Головний інженер керує діяльністю інженерної служби. Його обов'язки включають забезпечення високоякісного технічного обслуговування галузей і операцій господарства, нагляд за технічним станом машино-тракторного парку та постачання запчастин, нафтопродуктів та інших матеріалів. Земля є основним ресурсом господарства. Господарство використовує 70 га землі для сільсь ТзОВ «Данута» спеціалізується на виробництві товарної продукції. Таким чином, таблиця 2.1 розглянемо дані,

щоб визначити виробничий напрям досліджуваного господарства. Зосередження засобів виробництва та праці господарства на виробництві певних товарів із врахуванням природних і економічних умов є ознакою процесу спеціалізації. Коли зростання виробництва основних товарів відбувається в основному в одному чи кількох секторах економіки, це називається спеціалізацією господарства.

Таблиця 2.1. Обсяги виробництва основних с.г. культур ТзОВ «ДАНУТА» за 2022 рік

Назва сг культур	Посівна площа, га	Обсяг виробництва, ц
Пшениця озима	70	4200
Пшениця яра	25	2000
Ячмінь ярий	14	960
Соя	295	6200

Як видно з даних таблиці, досліджуване підприємство зосереджено на виробництві зерна та продуктів із зернобобових культур. З цієї причини сільськогосподарське виробництво, зокрема виробництво зернових і зернобобових культур, має найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції.

Вартість сировини та товарів є основними показниками ефективності виробничої діяльності підприємства. На основі цих даних обчислюються валовий і чистий виторг і прибуток. Слід зазначити, що для всебічної оцінки економічної ефективності виробництва також часто використовують натуральні показники випуску продукції, які враховують її якість. Ми проведемо загальну оцінку основних економічних показників на основі даних, наведених у таблиці.3.2.

Таблиця 2.2 Основні економічні показники ТзОВ «ДАНУТА»

Показники	2020 р	2021 р.	2022 р.	2022 р. в % до 2020 р
Площа сільськогосподарських угідь, га	1407,4	1212,6	1212,6	0

Середньорічна чисельність працівників, чол.	10	11	11	0
Виробнича собівартість продукції, тис.грн.	5667	9552,96	8310,4	+31,8
Прямі затрати праці на продукцію, тис. люд.-год.	19	21	21	0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	6210,0	7674,00	7225,9	+14,1
Дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн.	4848,00	11478,00	9 271,5	+47,7
Валовий прибуток (збиток), тис.грн.	1173,60	1891,20	1623,40	+27,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн..	304,80	499,20	1 045,6	+29,1
Товарна продукція на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	344,52	946,56	732,45	+52,9
Рівень рентабельності,%	5,88	7,80	6,11	+3,7

Згідно з таблицею, компанія «ДАНУТА» продовжує розширювати свій виробничий потенціал. Зокрема, завдяки збільшенню обсягів виробництва продукції у 2022 році чистий прибуток зріс. У 2020 році він становив 304,80 тис. грн., а у 2022 році його було збільшено до 1045,6 тис. грн.

SWOT-аналіз може допомогти оцінити вплив зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

У більшості випадків SWOT-аналіз має на меті визначити стратегію компанії, яка враховує впливи зовнішнього та внутрішнього середовища. Цей метод походить від аббревіатури чотирьох англійських слів: сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози. З англійської мови це означає: сильні та слабкі сторони, можливості та загрози.

Сильні сторони — це ресурси та внутрішні можливості, які можуть створити конкурентну перевагу.

Компанія має слабкі сторони, такі як діяльність, яку вона не виконує належним чином, або неправильне використання ресурсів і потенційних підсистем.

Можливості — це сукупність елементів, які мають переважно позитивний вплив на діяльність компанії та альтернативи, які компанія може використати для досягнення своїх стратегічних цілей (результатів).

Загрози — це сукупність факторів, які здебільшого негативно впливають на діяльність підприємства; це можуть бути будь-які процеси або явища, які перешкоджають компанії досягати своїх цілей і місії.

Матриця SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) доцільно скласти, щоб визначити зв'язки між сильними і слабкими сторонами підприємства, а також загрозами та можливостями (Табл.4.1).

Таблиця 2.3. SWOT-аналіз діяльності ТзОВ «ДАНУТА»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>велика територія для вирощування кормових культур і зернових культур.</p> <p>висококваліфіковані фермери та працівники сільського господарства з досвідом</p> <p>Наявність сучасних технологій, транспортних засобів і інфраструктури для виробництва та транспортування товарів.</p>	<p>Погодні зміни можуть вплинути на врожай зернових культур.</p> <p>Хороший ґрунт може коштувати багато грошей.</p> <p>Відсутність різноманітності на ринку може призвести до вразливості до коливань попиту.</p>
Можливості	Загрози
<p>Додавання нових видів тварин або культур може розширити ринкові можливості.</p> <p>Використання високотехнологічних</p>	<p>Збройна агресія Росії</p> <p>Зменшення цін на глобальних ринках може вплинути на прибуток компанії.</p> <p>Епідемії тварин можуть значно</p>

методів виробництва для підвищення ефективності	вплинути на виробництво м'яса та молока.
відповідаючи на попит споживачів на продукти, які є безпечними для навколишнього середовища.	На оподаткування та субсидії можуть вплинути зміни в сільськогосподарському законодавстві.

Згідно з результатами аналізу, ТзОВ «ДАНУТА» займає досить високу конкурентну позицію серед подібних підприємств у Львівській області. Завдяки великій кількості сучасного обладнання доступні більші обсяги товарної продукції. Однак слід пам'ятати, що зернове виробництво чутливе до погодних змін і може дуже швидко адаптуватися до несприятливих погодних умов. Найбільшою небезпекою залишається війна з Росією, оскільки ракети ворога руйнують рідкісні території України, і неможливо передбачити, куди буде націлена наступна зброя.

2.3. Аналіз управління виробничими процесами в агроформуваннях різних форм господарювання.

Більшість господарств, які виникли в результаті реформування аграрних відносин, дуже спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, вирощуванні зернових культур, цукрових буряків та інших технічних і кормових культур. Як наслідок цього, сівозміни порушуються, а кількість органічних добрив, необхідних для урожаю, зменшується через відсутність худоби в господарствах. У цілому це негативно впливає на кінцеві результати діяльності більшості сільськогосподарських підприємств. Загалом, рослинництво є основною галуззю сільського господарства, оскільки воно забезпечує велику кількість переробних підприємств, таких як цукрові заводи, спиртозаводи, заводи борошномельно-круп'яної та крохмале-патокової промисловості, а також кормами для тваринницьких господарств і ферм для птах. З цієї причини рослинництво є основною галуззю, яка забезпечує роботу

всіх інших галузей аграрного сектора (АПК). Обробіток ґрунту (основний і передпосівний), сівба, догляд за посівами (підживлення, протруювання гербіцидами, фунгіцидами та інсектицидами) і збирання урожаю (включаючи транспортування урожаю на зберігання та, якщо потрібно, скирдування соломи). Оранка є основним процесом обробітку ґрунту. Урожайність культур значною мірою залежить від того, наскільки легко потрапляє вода в нижні шари ґрунту, збільшує повітряне живлення коренів культур і руйнує норми шкідників. Для отримання бажаного результату оранки необхідно дотримуватися наступних правил: виконувати необхідні операції в потрібний строк на потрібну глибину, забезпечуючи хороше прилягання стикових і гребенів і повне загортання гною. Крім оранки, обробіток ґрунту також включає культивування (вирівнювання поверхні ріллі, рихлення ґрунту та знищення бур'янів), боронування (вирівнювання поверхні ґрунту, знищення ґрунтової кірки та закриття вологи). Сівба є найважливішою операцією в рослинництві. Звичайний рядок з міжряддям 15 см, вузькорядний з міжряддям 7-8 см і ширококорядний з міжряддям 45 см є найбільш поширеними методами сівби. Збирання урожаю є найвідповідальнішою операцією, яка підсумовує всю попередню роботу. У процесі виконання цієї операції особливу увагу слід приділяти таким питанням: швидке та оперативне збирання урожаю; мінімізація втрат під час збирання та транспортування урожаю; і створення необхідних умов зберігання урожаю. Валовий збір, посівні площі під культурами та урожайність є основними показниками ефективності рослинництва.

Урожайність — це показник віддачі на один гектар ріллі, який є найважливішим показником, який характеризує якісну сторону господарювання. Валовий збір сільськогосподарських культур, однак, є основним показником, яким керівництво господарства керує в процесі визначення обсягу зібраного урожаю. Використовуючи дані про урожай, ми можемо оцінити ефективність ведення господарства, порівнюючи цей показник із показниками собівартості.

Удосконалення виробничого менеджменту фермерських господарств включає використання внутрішніх резервів і максимальну адаптацію до зовнішніх умов, що дозволяє їм конкурувати з іншими підприємствами подібного типу. Пошук і використання внутрішніх і зовнішніх резервів підприємства є основним методом оптимізації управління внутрішніми резервами. Такими резервами можуть бути продуктивність праці, зв'язки з постачальниками, оптимізація структури підприємства тощо. Під резервом росту продуктивності праці розуміється невикористана можливість економії трудових ресурсів; найбільш ефективне використання робочої сили та обладнання; скорочення втрат робочого часу; економія сировини, матеріалів, капіталу та інших ресурсів; впровадження найбільш ефективної та розумної системи оплати праці; і ліквідація та скорочення браку продукції. Науково-технічний розвиток має значний вплив на формування цілей і завдань, а також є важливим компонентом для збільшення виробництва високоякісної продукції, зниження витрат, підвищення ефективності суспільного виробництва та вирішення інших соціально-економічних проблем. Більшість аграрних підприємств вважають, що підвищення таких основних напрямків науково-технічного прогресу (НТП): комплексна механізація, електрифікація та автоматизація виробництва; впровадження інтенсивних технологій; і підвищення науково-технічного рівня кадрів підприємства.

Крім того, це впливає на покращення якості продукції, фінансово-економічних показників і системи зв'язків із зовнішнім середовищем. Більшість сільськогосподарських підприємств можуть знайти найбільш доступні ресурси в реорганізації своєї організаційної структури управління. Цей процес реструктуризації дає їм можливість покращити господарські показники діяльності за допомогою оптимізації управлінської праці та внутрішніх підсистем.

Сільськогосподарське виробництво має свої особливості, які слід враховувати при створенні та організації функціонування системи управління. У цьому випадку економічний елемент відтворення тісно пов'язаний із

природним. На результати господарювання впливають природні умови, які прийнято класифікувати як фактори, які не можна контролювати. Органи управління не намагаються впливати на природні обставини прямо; вони намагаються прогнозувати їх і адаптуватися до несприятливих умов виробництва. У сільському господарстві ритм і інтервали виробництва значною мірою визначаються природними факторами. Для сільського господарства характерна нерівномірність у використанні праці та засобів виробництва через сезонність виробництва. Таким чином, необхідно мати значні резервні потужності, щоб виконувати роботи в сільському господарстві під час пікових періодів. Щоб визначити рівень централізації управління, сільське господарство характеризується просторовою розосередженістю. Керівники виробничих підрозділів (відділів, бригад і ферм) повинні мати більшу автономію, ніж керівники інших секторів економіки, щоб приймати рішення щодо оперативного управління. При організації управління потрібно враховувати такі фактори, як багатогалузева спеціалізація господарств, різноманітність виробничих операцій, висока мобільність сільськогосподарських знарядь виробництва, можливість відтворення та передачі частини засобів виробництва господарствам, а також різноманітність форм власності. Різні елементи сільськогосподарського виробництва тісно пов'язані один з одним і відповідно опосередковують різноманітні процеси. Таким чином, під час планування управління слід звернути увагу як на загальні закономірності в сільському господарстві, так і на особливості сільського господарства та його підгалузей. Вибір і створення відповідної організаційної структури управління є обов'язком менеджерів. У цьому випадку найкраща структура та та, яка дозволяє організації розподіляти та спрямовувати зусилля своїх співробітників на досягнення поставленої мети та найбільш ефективно взаємодіяти з навколишнім середовищем. Оскільки мета організаційної структури полягає в забезпеченні реалізації визначених для організації завдань, проектування структури має базуватися на стратегічних планах організації, тобто за принципом «стратегія визначає структуру». Це означає, що структура компанії повинна забезпечувати реалізацію стратегії. Стратегії змінюються з часом, і

організаційні структури також змінюються. В остаточному підсумку організаційну структуру управління слід оцінювати за її здатність досягати мети організації, чітке розуміння мети та стратегії організації, а також її структури, функціонування та ефективності. У агропромислових формуваннях використовується широкий спектр методів для покращення організаційних структур управління. Експертний метод полягає в тому, щоб проаналізувати існуючу структуру управління, щоб знайти слабкі сторони. З цієї причини проводиться діагностичне обстеження системи управління, метою якого є оцінка її стану шляхом порівняння фактичних значень відповідних показників із значеннями, які відповідають нормативам і планам. Аналіз цих показників дозволяє визначити потенційні недоліки в роботі системи управління та поставити точний діагноз.

Менеджери бізнесу постійно шукають організаційні структури, які найчастіше можуть вирішити два завдання. Перш за все, необхідно створити умови для виробництва та швидкої доставки високоякісних товарів і послуг для споживачів, одночасно підвищуючи продуктивність процесів. Друге завдання полягає в тому, щоб гарантувати, що нові види робіт будуть розроблені, освоєні та поставлені на ринок. Нерідко удосконалення існуючої структури вимагає перебудови системи управління всіма категоріями працівників. Сьогодні проблема підвищення продуктивності організації не може бути вирішена лише на робочому місці. Необхідно звертати увагу як на ринок, так і на споживачів. Зосередьте свої зусилля на створенні структури виробництва та продажу, яка найкраще задовольняє вимоги ринку. Основним структурним елементом такого бізнесу має стати не окрема функція або вид діяльності, а функціональна команда або група, відповідальна за виконання всього набору функцій для задоволення потреб клієнтів і вимог ринку. Окрім гострої потреби в реформуванні системи управління аграрними підприємствами, зараз особливо гостро стоїть питання про підвищення ефективності правового регулювання складних суспільних відносин у сільському господарстві. Це вимагає систематизації значної кількості нормативної інформації та системної розробки правових актів, необхідних для розвитку нових економічних відносин. Без

визначення інституційних засад здійснення аграрної політики, особливо державного регулювання діяльності суб'єктів АПК, неможливо забезпечити ефективну діяльність аграрних підприємств. Демократизація органів управління аграрним сектором вимагає впровадження відповідних управлінських практик. Як правило, методи управління повинні діяти в комплексі, тобто одночасно враховувати соціально-психологічні фактори, економічний і моральний стимул і заохочення. Законодавча ініціатива, координаційне узгодження, програмно-цільові, консультаційно-орієнтовані та контрольні-інспекційні методи державного та громадського управління мають широко використовуватися в умовах демократизації управління. Таким чином, вдосконалення системи управління фермерськими господарствами, яке передбачає впровадження цілеспрямованих управлінських заходів на рівні господарюючих суб'єктів, не може мати повного ефекту, якщо державні та громадські методи управління залишаються неефективними. Крім того, лише спільні зусилля органів державної влади та керівництва приватних аграрних підприємств можуть зробити фінансові показники як окремих підприємств, так і цілої галузі чи країни кращими.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.

3.1. Державно-правове регулювання ефективного розвитку різних організаційних структур у сільськогосподарському виробництві.

Державно-правове регулювання сільського господарства являє собою сукупність економіко-правових заходів щодо цілеспрямованого впливу держави на аграрні правовідносини. [1, с. 11]. Сутність державного регулювання полягає в прийнятті нормативно-правових актів, створення, організації діяльності та визначенні компетенції системи державних органів в галузі сільського господарства. [3, с. 35]. перехід до ринкової економіки не означає відмову від державного регулювання аграрного сектора (саме регулювання, а не управління). У сучасному світі єдиним органом, який може забезпечити оптимальне використання сільськогосподарських земель, рівність господарювання та власності, а також сприяння розвитку підприємництва та виробництву високоякісної продукції, є держава. Демоніполізація промисловості та приватизація державного майна в агропромисловому комплексі є важливими механізмами правового регулювання, які спричинять зростання конкуренції та зниження цін на сільськогосподарську продукцію. Тільки держава має право використовувати економічні стимули, такі як податкові пільги, дотації, субсидії та пільгове кредитування. Державне регулювання сільського господарства включає державне фінансування пріоритетних галузей аграрного виробництва (елітне насінництво, племінне

тваринництво та інші), закупівлі сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої безпеки та виконання соціальних функцій, експортні субсидії та інші методи. Отже, сьогодні єдиним питанням є зміна методів цього регулювання. Розробка та схвалення державних програм щодо економічного, науково-технічного, соціального та охорони навколишнього середовища, а також використання в основному економічних і стимулюючих стратегій забезпечують державне регулювання економічного та соціального розвитку. Державна регуляторна діяльність у сфері сільського господарства базується на певних принципах, які повинні відповідати діючій системі аграрного законодавства у взаємозв'язках з суб'єктами сільськогосподарського виробництва та державними органами. Принцип законності, який є загальним принципом, є одним із них. Він характерний для аграрного права, а також для всієї правової системи України. Цей принцип передбачає, що держава докладатиме зусиль для чіткого та безумовного дотримання законності в господарській діяльності аграрних товаровиробників і державних органів, які здійснюють регуляторні функції в сільському господарстві. Таким чином, частина 2 статті 19 Конституції України встановлює, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи зобов'язані діяти лише в межах повноважень, у спосіб, передбачений Конституцією та законами України [6].

Згідно із законодавством України (ч. 4 ст. 13 Конституції України) держава забезпечує захист усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Всі суб'єкти права власності рівні перед законом [6].

1. Принцип свободи підприємницької діяльності полягає в тому, що всі суб'єкти сільськогосподарського виробництва мають право здійснювати будь-які види діяльності, не заборонені законом, з метою отримання прибутку. Однак, свобода підприємницької діяльності має певні, визначені законом межі і передбачає не тільки встановлення прав, а й виконання обов'язків (своєчасної сплати податків, виробництва якісної сільськогосподарської продукції, дбайливого ставлення до природних ресурсів, зокрема до землі і т.д.), а також

визначення статусу органів державної влади в сфері регулювання сільськогосподарської діяльності.

2. Принцип поєднання галузевого та територіального розвитку. Різноманітність кліматичних умов обумовлює виробництво певних 12 сільськогосподарських культур в різних регіонах, і тому виникає потреба в їх переміщенні в ті регіони, де вони не вирощуються. Цим забезпечується встановлення балансу вирощування і споживання, а також поставки до відповідних регіонів. – принцип невтручання держави в безпосередню виробничогосподарську діяльність суб'єктів аграрного виробництва. У законодавстві України закріплено, що втручання в господарську діяльність сільськогосподарських підприємств з боку державних органів та їх посадових осіб не допускається. Збитки, завдані таким неправомірним втручанням, підлягають відшкодуванню за рахунок винних. Однак ці положення не обмежують права державних органів щодо здійснення контролю за господарською діяльністю аграрних товаровиробників.

3. Принцип аграрного протекціонізму. Через велику значимість і незамінність сільськогосподарської продукції для життєдіяльності людини і суспільства, а також об'єктивну специфіку аграрного виробництва (залежність від природно-кліматичних умов, сезонність тощо) і важке становище аграрних товаровиробників на сьогодні виникає потреба у державній підтримці аграрного сектора економіки України. Даний принцип закріплений в законодавстві, перш за все в Законі України від 04.12.2020 «Про державну підтримку сільського господарства України» [9]. Крім наведених, виділяються також такі принципи, як розвиток економічної конкуренції, пріоритетне розвиток сільськогосподарського виробництва та агропромислового комплексу в цілому, захист національних аграрних товаровиробників і сприяння розвитку аграрного ринку. Ця таблиця не є вичерпною, оскільки вона стосується еволюції аграрного сектора економіки України та системи державного регулювання сільського господарства. Центральною ланкою агропромислового комплексу України є сільське господарство, яке складається з сукупності

галузей економіки, пов'язаних з виробництвом продовольства та предметів широкого споживання з сільськогосподарських ресурсів і постачанням їх населенню. Він умовно складається з трьох різних секторів. Перший охоплює безпосередньо сільськогосподарське виробництво; другий охоплює виробниче обслуговування та матеріально-технічне забезпечення для сільськогосподарського виробництва; і третій охоплює транспортування продуктів виробництва від сільського господарства до кінцевого споживача. Державно-правове регулювання сільського господарства включає заходи щодо визначення системи органів державного управління в галузі сільського господарства, прийняття та виконання аграрно-правових актів і надання певних повноважень органам державного управління. Такі поняття, як «управління» та «регулювання», використовуються в аграрній сфері. Різниця між цими ідеями полягає в тому, наскільки вони впливають на різні типи суспільних відносин. Хоча регулювання безпосередньо не пов'язане з підпорядкуванням, воно є результатом впливу управління. Законодавство використовує терміни «управління» та «регулювання», щоб визначити, наскільки широко та глибоко втручаються державні органи в ту чи іншу сферу. Регулювання є таким цілеспрямованим впливом суб'єктів на об'єкт, коли визначаються напрямок, межі функціонування об'єкта, глобальні стратегічні цілі, основні завдання та засоби їх вирішення, якщо основою державного управління агропромисловим комплексом є вплив на розвиток. Державне управління відрізняється від державного управління за методами, формами та суб'єктами впливу. Згідно з аналізом чинного законодавства, регулювання визначає напрямок діяльності різних систем галузевих органів і ставить загальні питання. Крім того, управління впливає на підприємства та установи прямо, коли між суб'єктом і об'єктом управління немає проміжних ланок. Регулювання перетворюється на управління, яке не має безпосереднього характеру. Характер державного регулювання аграрних відносин, його внутрішня функція, а також те, що воно включає регулювання державних витрат і життєвого рівня населення, соціальну інфраструктуру, зовнішньоекономічні зв'язки, макrorівневе регулювання структури виробництва, охорону навколишнього середовища та інші питання.

Це [10]. Державне регулювання має на меті оптимізувати сільське господарство для задоволення попиту населення на продовольство, сировину та продовольство рослинного та тваринного походження. Він відповідає за координацію та розвиток міжгалузевих і внутрішньогалузевих зв'язків. Зважаючи на це, державне регулювання можна визначити як сукупність економіко-правових заходів, спрямованих на створення ринкових відносин, роздержавлення, приватизацію, підприємництво, розвиток села та інші форми господарювання з метою покращення організації виробництва та просування продукції сільського господарства до споживачів. Органи державного управління є суб'єктами державного управління агропромисловим комплексом. Ці органи здійснюють державно-правове регулювання в галузі сільського господарства, гарантують дотримання законодавства про сільське господарство, керують підпорядкованими структурами, проводять сільськогосподарські інспекції та наглядають за діяльністю сільськогосподарських товаровиробників. Матеріали та методи ведення сільськогосподарського виробництва є об'єктами державного регулювання. До основних з них належать: землі сільськогосподарського призначення, яка є основним засобом сільськогосподарського виробництва та просторово-операційним базисом; всі галузі та підгалузі сільськогосподарського виробництва, включаючи садівництво, городництво, рослинництво та тваринництво; зв'язки між сільськогосподарськими виробниками та власниками худоби та птиці; і ветеринарне обслуговування. У сфері державного регулювання агропромислового комплексу приймаються та застосовуються відповідні законодавчі акти. 15

Перехід України до ринкової економіки передбачає прийняття та впровадження законодавства, створення системи економічних інститутів державного управління, розробку та узгодження стратегій економічної, соціальної та науково-технічної політики, покращення умов функціонування ринкових відносин і регулювання попиту та пропозиції товарів. Одним із таких принципів є створення рівних умов для розвитку всіх форм власності. Законодавство встановлює рівність між суб'єктами права власності та паритет між різними типами бізнесу, заснованих на різних формах

власності. Принцип свободи підприємницької діяльності полягає в тому, що всі суб'єкти сільськогосподарського виробництва мають право проводити виробничу діяльність з метою отримання прибутку. Але воля підприємницької діяльності передбачає не тільки самостійну реалізацію цілей сільськогосподарських товаровиробників, але й визначення певних прав і обов'язків виробників, а також статусу органів влади та управління, які відповідають за сільськогосподарську діяльність. Крім того, законність, поєднання галузевого та територіального розвитку, єдність і диференціація в підході до суб'єктів сільськогосподарської діяльності, взаємодія та узгодження діяльності всіх підприємств агропромислового комплексу та принцип досягнення кінцевих результатів у сільськогосподарському виробництві є принципами, які мають вирішальне значення. Вони не вичерпні, коли йдеться про зміни в аграрній економіці в цілому та в системі державного регулювання сільського господарства. У зв'язку з розширенням і складністю сільськогосподарського виробництва, якісними змінами в економіці та корінними змінами в структурі сільського господарства необхідно провести ретельний і всебічний аналіз діяльності державного апарату управління сільським господарством. Отже, дослідження основних принципів і методів регулювання нею є важливими. Форми безпосередньо показують, як державні органи контролюють діяльність сільськогосподарських підприємств, як вони організовані та як вони виконують свої завдання. Форма та значення регулювання різноманітні. Правотворча, правозастосовна, правоохоронна та організаційна — це типи категорій, яких слід дотримуватися. Всі форми державного регулювання в галузі сільського господарства пов'язані один з одним. Отже, лише комплексне використання дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам ефективно використовувати наявні юридичні засоби. Уповноважені органи держави, законодавчі та виконавчі влади відповідають за розробку відповідних правових актів у сфері сільського господарства. Правові акти, прийняті органами держави, спрямовані на покращення організації та діяльності галузі, покращення планування та стимулювання праці працівників сільського господарства, впровадження досягнень науки в сільське

господарство та економічних стимулів господарювання, оптимізацію використання фінансових і матеріальних ресурсів і зміцнення законності. Правові акти регулюють господарську діяльність суб'єктів сільськогосподарського виробництва та основи їх правового статусу. Вони також регулюють режим земель сільськогосподарського призначення. Розробка, обговорення та прийняття законодавчих та інших нормативних актів є частиною діяльності суб'єктів державного регулювання. У статті 92 Конституції України зазначено, що основи використання природних ресурсів, основи соціального захисту, регулювання праці, правові засади та гарантії підприємництва та інші питання можуть бути встановлені лише законами. Органи виконавчої влади також є суб'єктами правотворчості [6]. Законодавство постійно змінюється відповідно до проблем, з якими стикається галузь, матеріальних і фінансових можливостей держави та сільськогосподарського виробництва. Таким чином, значення права в регулюванні суспільних відносин в аграрному секторі економіки України визначає правотворчу діяльність держави та її органів. Правоохоронна діяльність є важливою формою державного регулювання, оскільки вона здійснюється для забезпечення відповідності всієї фактичної діяльності нормам права, оберігаючи інтереси держави, права сільськогосподарських виробників і працівників галузі. Наявні докази порушення правових норм пояснюють необхідність правоохоронної діяльності. Ці порушення можуть бути активними або пасивними. Порушення в активній формі виявляються, коли люди прямо порушують норми закону. Приклади таких порушень включають розкрадання майна, порушення агротехнічних і зоотехнічних вимог, передачу нестандартної продукції тощо. Порушення закону в пасивній формі проявляється в бездіяльності, відсутності розумного і твердого керівництва та безгосподарності. Правоохоронна діяльність включає виконання органами держави контрольно-наглядових повноважень, перевірку фактичного виконання виконавчо-розпорядчих функцій, рішення щодо відновлення прав підприємств і організацій, а також вжиття заходів щодо попередження майбутніх неправомірних дій. При цьому державні органи застосовують адміністративні та кримінальні засоби

захисту. Органи державного регулювання здійснюють державний контроль за використанням земель, охороною природи, ефективним використанням зрошувальних, обводнювальних та інших меліоративних систем, охороною поверхневих і підземних вод, охороною лісонасаджень, посівів і правил утримання тварин. Незаконні дії інших державних органів скасовують або припиняють вищі органи держави. Винні особи підлягають кримінальній, адміністративній, цивільній і дисциплінарній відповідальності, щоб захистити суспільні відносини в сільському господарстві.

На основі аналізу діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Данута» можна зробити наступні висновки: - досліджуване підприємство має значний потенціал, який можна реалізувати за допомогою ефективної організаційної форми господарювання; - основними проблемами господарства є недостатнє матеріально-технічне забезпечення; - розвиток рослинництва, який є важливою частиною системи господарювання досліджуваного підприємства, не може забезпечити нормальну У той же час фермерське господарство досягає порівняно хороших результатів завдяки збалансованій структурі управління. В господарстві працюють висококваліфіковані працівники з великим досвідом, чітко розподілені обов'язки між керівниками всіх рівнів, нормальний робочий мікроклімат і система мотивації, яка дозволяє працівникам працювати понаднормово. Тим не менш, є деякі важливі аспекти управлінської діяльності, які потребують певних вдосконалень. Це, зокрема, управління матеріально-технічною базою, система маркетингу, яка практично відсутня в господарстві, і організація діяльності підрозділів. Крім того, створення певних переробних потужностей може бути важливим виробничим і управлінським ресурсом для покращення результатів господарювання для господарства. Це дозволить реалізовувати вироблену продукцію за нижчими цінами. Таким чином, у господарстві існує стандартна система управління, яка дозволяє отримувати стандартні результати праці; однак ці результати можуть значно збільшитися, якщо управлінські процеси підприємств удосконалюються.

Одним із труднощів, з якими стикається вітчизняна аграрна галузь, є низька якість управління сільським господарством. Ефективне управління дозволяє якісно стандартизувати роботу підприємства, упорядкувати управлінські процеси відповідно до вимог ринкової економіки, одночасно задовольняючи потреби держави та суспільства. Низька частка продукції, що переробляється, виникає через відсутність співпраці між малими виробниками та низькі фінансові можливості для капітальних інвестицій. Іванечко П.М. вивчає управлінські проблеми на внутрішньому та зовнішньому рівнях (державний і корпоративний рівні відповідно). Загальними проблемами залишаються застарілі методи управління, неефективні програми та невідповідність управлінського та облікового забезпечення. Інноваційне впровадження в управлінській частині розвитку харчової промисловості сприяє якісному прогнозуванню, контролю та прийняттю рішень [19, с. 68]. Недостатнє фінансування є наступним викликом для успішного функціонування українського аграрного сектору. Частка сільського 21 господарства в кредитному портфелі банків коливається від 6 до 9 відсотків. Однією з багатьох можливостей для малого бізнесу отримати гроші є кредитування комерційними банками; однак позичальникам це коштує дорого. У той же час малі виробники не хочуть використовувати кредитування через значну тінізацію виробництва та високі вимоги до фінансових інституцій. Розширення можливостей для малих виробників дозволяє залучати кошти від міжнародних фінансових установ. Крім того, незважаючи на підвищення заробітної плати протягом останніх років, на ринку бракує кваліфікованих працівників. Соціальні фактори, такі як міграція, збільшення кількості працівників, які йдуть на пенсію, і низька популярність аграрних спеціальностей серед молоді, є причиною. У цьому році загальна кількість студентів, які навчаються на агроспеціальностях, має тенденцію до зниження, становлячи менше ніж 6% від загальної кількості студентів у 2021 році. Це свідчить про те, що молодь не є зацікавлена в агроспеціальностях. Еміграція професіоналів за кордон є основною причиною, яка впливає на ринок кадрів агросектору. За останні 15 років приблизно 6,3 мільйона українців залишили країну, не повертаючись

додому. Недостатнє фінансування призводить до неефективного використання матеріально-технічних засобів, що негативно впливає на загальну реалізацію потенціалу аграрного сектору. Це відбувається через те, що лише третина українців проживає в селах, що робить міграцію в сільську місцевість більш поширеною. Якість землі та родючість є основними складовими, що впливають на подальшу якість та обсяг продукції. Однак існує монополія на ринку хімічних добрив України через використання низьковартісних хімічних добрив. Середня ціна на добрива є значно вищою порівняно з імпортованими, головним чином через монополію на ринку. Натомість імпортовані добрива доступні лише невеликій кількості виробників через волатильність курсу та двадцять два торговельні бар'єри. В основному в Україну імпортуються азотні та комплексні добрива. На переважання імпортованих добрив на ринку та значну та подальшу тінізацію вітчизняного ринку впливають існуючі перешкоди в реєстрації засобів захисту рослин. Коли справа доходить до використання добрив, ситуація, подібна до цієї, призводить до того, що аграрії споживають їх значно менше, що призводить до меншої врожайності, навіть за умов кращої якості ґрунту. Крім того, більшість господарств не використовують корми для вирощування великої рогатої худоби через недостатню кваліфікацію та обмежені можливості придбати якісні корми. На ринку насіння спостерігається значний розрив, оскільки попит значно перевищує обсяги сертифікованого насіння, що призводить до імпорту сортів, які є необхідним. У торговельному балансі сільськогосподарського машинобудування імпорт більш технологічного обладнання переважає, а устаткування з низькою доданою вартістю є експортними товарними групами. Зменшення виробничих потужностей вітчизняних виробників, низький рівень кваліфікації та відсутність модернізації сільськогосподарської техніки є причиною споживання дорогої імпортової продукції. Фермери не можуть залучити додаткові фінансові ресурси для придбання імпортованого обладнання та техніки. Це означає, що існує потенціал для розвитку власного виробництва. Щоб підвищити ефективність галузі, необхідно збільшити використання якісного обладнання та залучення технологій до процесів виробництва та переробки. Під час обробки землі

технології, які використовуються, мають прямий вплив на продуктивність оброблюваної площі та на те, наскільки пошкоджено родючий шар землі. Через попит на експортну продукцію, великі агрохолдинги в Україні використовують провідні технології за рахунок наявних коштів і стимулів для підвищення ефективності. Водночас малі середні виробники використовують менший спектр технологій у процесі виробництва через низький ступінь можливості залучення коштів, недостатню обізнаність про переваги використання технологій і відсутність нагальних потреб. Це негативно впливає на розвиток малих сільськогосподарських підприємств. [42] Крім того, структура вітчизняного агросектору є одним із основних проблем, з якими стикається сектор. Наприклад, 83% виробництва в Україні припадає на рослинництво, а 17% на тваринництво. У інших країнах розподіл більш збалансований, приблизно 50/50, наприклад у ЄС, де рослинництво становило 57%, а тваринництво – 43%. Наступною значною відмінністю є перевага низькомаржинальних культур в Україні (зернові — 46%, промислові — 32%) порівняно з перевагою високомаржинальних культур. Це можна побачити в Польщі (овочі та фрукти — 49%, вино — 11%), і в Німеччині (овочі та фрукти — 38%, вино — 4%). Важливо зазначити, що культури з високим маржиалом отримують більше грошей, хоча вони мають більший період окупності. Рис. 3.3 Розподіл рослинництва в 2020 році Джерело [7]

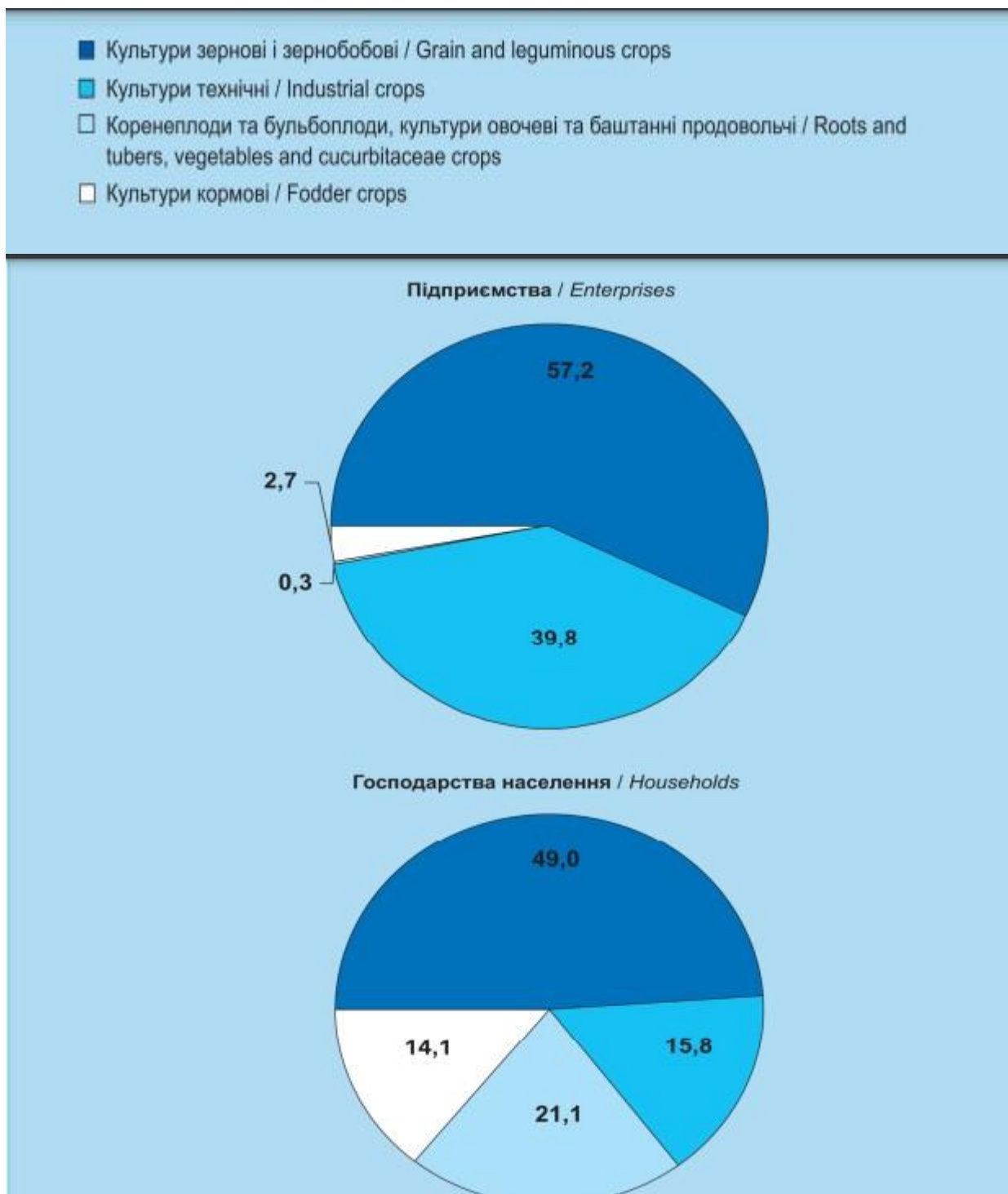

Рис.3.3. Структура посівних площ культур сільськогосподарських у 2020 році
 Джерело: [7]

Однак, незважаючи на те, що Україна посідає високі позиції у виробництві зернових культур і технічних культур, значна частина зернових культур перебуває в сировинному стані. Наприклад, для пшениці непродовольча частка

становить 35%, що свідчить про те, що значна частина продовольчої продукції експортується в якості сировини першої стадії. У той час як валовий збір зернових культур і олійних культур щорічно збільшується, загальна потужність сертифікованих зерноховищ на 42 мільйони тонн недостатня для підтримки зростаючого обсягу зерна. На ринку виробництва винограду існує значне переважання пропозиції над попитом. Це призводить до підвищення якості сировини завдяки природній конкуренції, але призводить до зменшення площі виноградників. Нерегульований тіньовий ринок виробництва рослинництва становить 25%–40% і є важливим фактором, що впливає на якість продукції. Тінізація ринку пов'язана з неефективною системою контролю виробництва та обігу товарів, низькою мотивацією сплачувати податки та реєструвати власну діяльність. У Якість молока та молочної продукції в Україні та надання переваг виробництву птиці (27% в Україні порівняно з 8-23% у країнах ЄС) є основними відмінностями в галузі тваринництва. На ринку молока існує подібна ситуація через високу вартість виробництва та тривалий час окупності. Це призводить до переважання людської праці, низького рівня автоматизації та малої кількості приміщень для подальшої переробки. Таким чином, переважає виробництво продукції низької якості та низьковартісної якості (рис. 3.3). Вирощування птиці переважає в Україні через те, що воно менш складне, займає менше часу, має великий потенціал для експорту та має низький ризик зараження хворобами. Структура тваринництва за 2019 рік показана на рисунку 1.4.

Кількісні фактори (поголів'я тварин) і якісні фактори (продуктивність тварин) визначають виробництво продукції тваринництва. Оцінимо основні кількісні показники галузі тваринництва в Україні в цілому, а також у Львівській області (табл. 3.1). Відповідно до даних таблиці, поголів'я тварин у всіх категоріях підприємств України збільшилося у 2021 році проти 2019 року за всіма видами тварин, за винятком корів, на 4,5%, свиней на 6,6%, овець і кіз на 16%. У господарствах населення, а не в сільськогосподарських підприємствах, переважна більшість тварин. Таким чином, зосереджене поголів'я ВРХ у господарствах населення становило 66,6% у 2019 році, 70,3% у

2020 році та 68,6% у 2021 році. Вісімнадцять переважно стосується корів, овець і кіз. Сільськогосподарські підприємства в основному займаються відгодівлею ВРХ і свиней.

Таблиця 3.1 .Чисельність поголів'я тварин на початок року, тис. гол*

Види тварин	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 у % до2019 р.
Усі категорії господарств України				
Велика рогата худоба	3092	3455,7	3230,1	104,5
В т . ч корови	1789	1769,3	1667,5	93,2
Свині	5727	6060,9	6104,6	106,6
Вівці, кози	1205	1472,9	1399,4	116,1
Усі категорії господарств Львівської області				
Велика рогата худоба	157,3	144,3	126,7	80,5
В т . ч корови	94,3	84,8	75,9	80,5
Свині	332,4	362,7	435,3	131,0
Вівці, кози	31,5	31,8	29,8	94,6
Сільськогосподарські підприємства України				
Велика рогата худоба	1050	1025,9	1013,0	96,5
В т . ч корови	439	428,0	428,5	97,6
Свині	3300	3990,1	3723,9	112,8
Вівці, кози	169	163,6	163,4	96,7
Господарства населення України				
Велика рогата худоба	2042	2429,8	2217,1	108,6
В т . ч корови	1350	1340,8	1239,0	91,8
Свині	2427	2603,2	2380,7	98,1
Вівці, кози	1036	1309,3	1236,0	119,3

*Джерело [7].

Крім того, слід зазначити, що господарства населення зазнали більш помітного скорочення поголів'я тварин порівняно з сільськогосподарськими

підприємствами. Причиною цього скорочення є труднощі, з якими стикаються селяни, пов'язані з формуванням ціни на закупівлю продукції тваринництва з боку посередників, зростанням вартості кормів і зниженням купівельної спроможності населення в регіонах. Усі ці фактори разом призводять до збитковості виробництва продукції тваринництва селян. У 2019 році загальна чисельність поголів'я худоби у всіх категоріях господарств Львівської області становила 5,1% від загальної кількості худоби по 15 Україні; у 2020 році вона становила 4,2%, а у 2021 році – 3,9 %. На Львівщині загальна кількість тварин зменшується з кожним роком. У порівнянні з 2019 роком поголів'я ВРХ зменшилось на 20%, а поголів'я овець і кіз майже на 6%.

Рівень рентабельності виробництва м'яса становив -27,1% за 2019 рік. Попит на оборотний капітал зростає, оскільки 65% тварин вирощуються приватними господарствами, а ланцюг створення готового продукту довше, ніж у птиці. З іншого боку, поголів'я птиці на промислових підприємствах зросла на 6,7%. Зростання внутрішнього ринку та розширення експорту через низьку ціну на кінцевий продукт і дієтичність продукції птахівництва є основними причинами зростання. В останні п'ять років динаміка розвитку вітчизняного свинарства була негативною. Національне поголів'я свиней постійно скорочується. Основні причини включають конкуренцію з іншими продуктами птахівництва та недостатню державну допомогу. Збут сировинної продукції рослинництва є характерним для України. У структурі загальної пропозиції необроблена продукція йде на експорт з найвищою часткою 46% ячміня, 84% кукурудзи та 54% пшениці. Варто зазначити, що ціни реалізації обробленої продукції набагато вищі, ніж ціни реалізації сировини. Зважаючи на те, що перероблена продукція має вищу додану вартість відповідно до стандартів якості, український сектор переробки має значний потенціал для розвитку. Це пов'язано з тим, що додана вартість збільшується з кожним наступним етапом процесу переробки. У [22] Через низьку потужність і низьку технологічність переробленої продукції продуктивність агропромислового комплексу України значно нижча порівняно з країнами-конкурентами. Низька частка продукції, що йде на подальшу переробку, становить 13% ячменю, 3% кукурудзи та 19%

пшениці. За останні п'ять років обсяги переробки молока в Україні зменшилися на 15%. Це є тенденцією. Це [19] Подовження ланцюга створення доданої вартості за рахунок створення кінцевого продукту з низькомаржинальних культур (ячмінь, пшениця, кукурудза) і високомаржинальних культур (овочі, баштанні, ягоди) є значним мультиплікатором як для вартості продукції, так і для загального розвитку сектору. Збільшення частки переробки насіння соняшнику в Україні є прикладом успішного подовження ланцюга доданої вартості. Переробка соняшника зросла завдяки змінам умов експортування сировини, що призвело до того, що країна стала одним із лідерів з експорту соняшникової олії. У той же час інші олійні культури, особливо соя, зазнали падіння обсягів переробки протягом останніх трьох десятиліть. Таким чином, у сфері пріоритетів розвитку економіки України є багато проблем, які потребують вирішення. Іншими такими проблемами є низька якість управління сільським господарством (як на рівні держави, так і на рівні підприємства), що включає використання застарілих методів управління, використання неефективних програм і низький темп впровадження інновацій у складову управління. У процесі керування діяльністю підприємств сільського господарства ці елементи мають негативний вплив на процес прийняття якісних управлінських рішень. Недостатнє фінансування та тінізація ринку також потребують вирішення. На основі аналізу статистичних даних можна зробити висновок, що молоді люди не цікавляться аграрною сферою діяльності. Природний рух населення та трудова міграція також є проблемами. Наявність некваліфікованих працівників є результатом цих факторів. Порівняння товарних структур із розвиненими країнами та аналіз статистичних даних свідчить про те, що товари з низькою доданою вартістю переважають у виробництві рослинництва та тваринництва, незважаючи на те, що Україна займає одну з лідируючих позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Як наслідок, крім соняшникової олії та деяких продуктів харчової (переробної) промисловості, більшість сільськогосподарської продукції з України експортуються як сировина. Підвищення ж ланцюга доданої вартості високомаржинальних і низькомаржинальних продуктів сільського господарства

може бути важливим кроком у розвитку сільського господарства та аграрного сектору в цілому. Це пов'язано з витратами на саму продукцію, потребою в інноваціях і використанням нових технологій.

Таким чином, ми вважаємо, що розвиток аграрнопромислового комплексу, який складається з сільськогосподарських підприємств різних форм господарювання, є одним із головних пріоритетів розвитку економіки України. Як показав аналіз статистичних даних, сільське господарство є одним із найбільш стійких секторів економіки під час криз. З близько 20% населення країни працює в сільському господарстві, яке входить до 28 найважливіших компонентів національної економіки. Завдяки значній експортній складовій сільське господарство продовжує забезпечувати продовольчу безпеку як нашої країни, так і багатьох інших країн.

Особливості ведення сільського господарства в Україні включають такі: самовідтворюваність, тобто можливість використовувати продукти власного виробництва; вирощування продукції значною мірою залежить від клімату, тому аграрії повинні працювати в умовах невизначеності; великий об'єм землі, необхідної для сільськогосподарської діяльності, викликає проблеми з логістикою; сезонність вирощування продукції змушує аграріїв працювати в умовах невизначеності; 3: Недоліків і проблем у сільському господарстві України багато. Серед останніх можна виділити товарну структуру експорту сільського господарства. Як для продуктів рослинництва, так і для продуктів тваринництва товарна структура зосереджена на виробництві сировини, тобто товарів, які є початковими ланками ланцюгу доданої вартості. Крім того, оскільки Україна є лідером міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією, подальший розвиток галузі дозволить досягти значних зрушень як в аграрному секторі, так і в економіці в цілому, переходячи від торгівлі переважно сировинною продукцією до торгівлі продукцією з високою доданою вартістю. Для розвитку вітчизняної галузі сільського господарства, зокрема для ефективного розвитку різних форм господарювання, слід вказати на такі додаткові проблеми: сектор управління сільськогосподарською діяльністю

потребує впровадження нових програм і методів управління, а також пришвидшення впровадження інноваційних методів управління; існує нестача кваліфікованих кадрів через природний рух населення, незворотну міграцію кваліфікованих кадрів.

3.2 Економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів

Земля є основним фактором розвитку суб'єктів аграрного сектору, оскільки Україна має потужний аграрний потенціал. Земельні ресурси України, які зараз складають близько 2/3 фонду товарів споживання та 95% продовольчого фонду, мають стати основним фактором виробництва та основою економічної системи держави. Участь земельних ресурсів у продуктивних силах держави становить, в середньому, понад 40% [32]. У результаті вітчизняна аграрна промисловість стала провідним виробником на світовому ринку. Сьогодні сільське господарство є однією з небагатьох сфер в Україні, яка продовжує розвиватися або демонструє незначні коливання, незважаючи на складні соціально-економічні умови. За останні кілька років вона перетворилася на майже головного експортера та основного джерела надходжень іноземної валюти країни. Аграрний сектор України має великі можливості для розвитку, щоб перетворити його на економічну сферу, яка може забезпечити продовольчу безпеку країни та є високоефективною та експортоспроможною [42]. Протягом останніх десяти років доходи від експорту сільськогосподарської продукції з України значно зросли. Це стало результатом підвищення світових цін на сільськогосподарську продукцію та реального збільшення обсягів експорту сільського господарства з України. Україна продовжує займати перше місце у світі з виробництва зернових культур, виробляючи від 90 до 100 мільйонів тонн на рік (рис. 3.1). З щорічним експортом 50–60 мільйонів тонн країна є третім найбільшим експортером зерна у світі.

Таким чином, з огляду на те, що Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС і Угоду про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС (ПВЗСТ), сільське господарство продовжує бути важливою сферою для уряду України. З моменту підписання Угоди про асоціацію експорт сільського господарства в ЄС

зріс на 37%, з 4,5 млрд євро в 2013 до 6,1 млрд євро в 2018 і ще 6,6 млрд євро за 11 місяців 2019. Крім того, щомісячний моніторинг аграрної торгівлі, який здійснює Європейська Комісія, показав, що Україна експортувала збіжжя на суму 7,3 млрд євро з листопада 2018 року по жовтень 2019 року та посіла третє місце в списку найбільших постачальників продукції аграрного сектору до країн Євросоюзу [12]. З 2017 року Україна отримала додаткові преференційні квоти на мед, виноградний сік, оброблені томати, ячмінну крупу, овес, пшеницю, ячмінь і кукурудзу під час дії зони вільної торгівлі. Крім того, наприкінці 2019 року Європарламент прийняв рішення збільшити безмитні квоти на ввезення курятини з України до 70 тис. тон на рік до 2021 року. У 2019 році українські експортери повністю закрили квоти на мед (основний і додатковий), цукор, ячмінну крупу та борошно, оброблений крохмаль, консервовані томати, яблучний і виноградний соки, кукурудзу (основну і додаткову), пшеницю, м'ясо птиці, вершкове масло та оброблену продукцію з зернових. Сільське господарство все ще є важливою сферою інвестицій завдяки величезному потенціалу. За дев'ять місяців було інвестовано більше 60 млрд грн в агропромисловий комплекс, з них 45 млрд грн безпосередньо у сільське господарство. Половина зазначених коштів була направлена на проекти тваринництва, включаючи будівництво ферм. Крім того, значна частина інвестицій припала на проекти, пов'язані зі свинарством. Інвестиції в рослинництво були спрямовані на створення елеваторів і місць зберігання сільгоспкультур [22]. Відкриття ринку землі в Україні є ще однією перешкодою для інвестицій у сільське господарство. У перші два з половиною роки буде введено обмеження на придбання землі. Кожна особа не може придбати більше 100 га. З 2024 року обмеження становитиме 10 000 га на особу. Відкриття ринку землі є значним кроком у розвитку аграрного сектору в Україні, хоча наразі лише всеукраїнський референдум вирішить, чи продавати землю іноземцям. Експортні потоки зерна значно активізуються через збільшення обсягів пропозиції, зниження купівельної спроможності населення та низьку ємність внутрішнього ринку. Динаміка експорту зернових культур без урахування продуктів переробки зернових культур в Україні показує зміни (додаток А). У

2019 році експорт пшениці зріс у 1,5 раза порівняно з 2015 роком і досяг 20 млн тонн. Протягом останніх років Єгипет, Бангладеш, Таїланд, Туреччина, Філіппіни та Туніс залишаються найбільшими споживачами вітчизняної пшениці. Обсяги експорту кукурудзи з України в 2019 році в 1,7 рази перевищили рівень 2015 року, до 32,3 млн тонн. Найчастіше кукурудзу експортували до Китаю, Іспанії, Нідерландів, Туреччини та Німеччини. Сільськогосподарські підприємства реалізували 87,1 млн тонн зернових за 2020 рік, що на 12,9 відсотка менше, ніж за той самий період попереднього року. Реалізація кукурудзи на зерно зменшилася на 19,7%, а реалізація пшениці на зерно зменшилася на 8,2 відсотка. Порівняно з цим періодом 2019 року обсяги реалізації жита зросли на 11,2%, а ячменю на 13,9 відсотка. Через значний обсяг пропозиції на ринку зерна у 2020 році спостерігалися сезонні зниження цін. На ринку пшениці відбувся значний ріст цін із початку сезону 2020–2021 МР, і ця тенденція простежувалася протягом сезону. Це Окрім власних торговельних відносин, міжнародне співробітництво включає такі дії, як укладання угод, які визначають сфери міжнародного співробітництва, які не пов'язані з торгівлею. Такими є розвиток сільських територій, розвиток сталого сільського господарства, земельні відносини, консультаційна підтримка, обмін досвідом, співпраця у галузі ветеринарії та фітосанітарії, рослинництва тощо. Зважаючи на означене вище, вважається за доцільне розглянути неторговельне співробітництво з основними країнами-торговельними партнерами в сільському господарстві. Китай, Королівство Нідерланди, Турецька республіка, Королівство Саудівська Аравія, Арабська Республіка Єгипет, Республіка Індія, Італійська республіка, Об'єднані Арабські Емірати, Федеративна Республіка Німеччина та Польща є партнерами, згідно з Держстатом [19]. У структурі вітчизняного експорту сільськогосподарської продукції (ячмінь, олія, кукурудза, пшениця) ці країни займають високі позиції. По-перше, міжнародне співробітництво з кожною з перелічених країн-партнерів у галузі сільського господарства є основним напрямком двосторонньої торгівлі, тобто збільшення обміну товарами АПК, організація та участь у спеціалізованих виставках. Організація заходів між підприємствами (Польща, Італійська Республіка,

Турецька Республіка, Китай) є ще одним аспектом двосторонньої торгівлі. [21]

Рослинництво є наступним пунктом організації співпраці. Він включає експертизу, селекцію, охорону та захист сортів рослин, сортовипробування та досвід зрошувального землеробства та збереження родючості ґрунтів (Польща, Італійська Республіка, Турецька Республіка) [21]. Ветеринарні, фітосанітарні та санітарні вимоги до торгівлі продукцією сільського господарства узгоджуються компетентними органами, які працюють у сфері тваринництва (ветеринарії) та фітосанітарії (Китай, Королівство Нідерландів, Турецька Республіка, Королівство Саудівська Аравія, Арабська Республіка Єгипет, Республіка Індія, Об'єднані Арабські Емірати, ФРН, Польща)[21]. Крім того, важливими напрямками співпраці є розвиток органічного землеробства (Італійська Республіка, ФРН), розширення співпраці в галузі науки та технологій (Арабська республіка Єгипет, Республіка Індія), а також залучення інвестицій (Китай, Королівство Саудівська Аравія та ін.) [21]. Виробництво, переробка та експорт зернових культур сприяють зростанню державного бюджету та створенню нових робочих місць. У 2019/2021 МР Україна експортувала найбільше зернових культур у світі — 57,2 млн тонн, встановивши рекорд. Наша країна продовжує займати лідерські позиції на світовому зерновому ринку. В аграрному секторі співпраця включає інвестиції, науково-технічне співробітництво, співпрацю в рослинництві, ветеринарії та фітосанітарії. [21]

<p>Основними завданнями для покращення стану аграрного сектору стосовно державної політики можна визначити такі:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - подальша диверсифікація діяльності підприємств, що зайняті в сфері сільського господарства; - визначення тих механізмів, технологій та інструментів, що дають змогу досягти найбільш результативного використання ринку землі та систем зрошення; - зменшення державного втручання для посилення ринкової свободи
--	---

	суб'єктів господарювання; - стимулювання, створення та підтримки розвитку кластерних та кооперативних форм взаємодії гравців аграрного ринку.
--	--

Рис.3.2. Завдання для покращення стану аграрного сектору стосовно державної політики

Інфраструктура є наступною сферою, яка потребує удосконалення. Наразі необхідно вирішити наступні проблеми: деградація земельних ресурсів, доступ до фінансових і страхових систем і розуміння високоякісної освіти. Пропонується вирішити інфраструктурне питання шляхом створення кредитної лінії для аграрних кооперативів. Це включає розширення списку державних програм підтримки сільськогосподарських кооперативів, спрощення умов для виробників отримати доступ до програм державної підтримки та створення систем для кредитування під заставу землі та речових прав на землю. Такі механізми необхідні насамперед для того, щоб закордонні фінансові інституції могли конкурувати з комерційними банками щодо надання кредитів під заставу нерухомості. Упровадження такого проекту також передбачає удосконалення та уточнення законодавчої бази в Україні щодо процедури обігу переважного права орендаря на придбання земельної ділянки. Заохочення страхування підприємств аграрного сектору буде значним інфраструктурним зрушенням. Для підвищення основного рівня захищеності сільськогосподарських виробників від незалежних факторів виробництва, особливо природних, доцільно буде створити ефективний і розумний механізм державного стимулювання агровиробництва шляхом належної підтримки страхування, щоб зменшити витрати агровиробників на оплату страхових платежів при страхуванні сільськогосподарської продукції. Системи зрошення та земельні ресурси також є важливими частинами аграрної інфраструктури, які повинні бути модернізовані. Для покращення ситуації з системами іригації необхідно досягти наступних цілей: збереження існуючої інфраструктури; збільшення державних інвестицій у зрошувальну інфраструктуру; створення системи

підтримки для суб'єктів, які використовують зрошення; створення правових та організаційних основ для створення організацій водокористувачів; і впровадження системи формування тарифів, яка є прозорою та соціально прийнятною. Що стосується земельних ресурсів, потрібно проводити систематичне спостереження за якістю та показниками родючості ґрунтів, використовувати супутниковий моніторинг і забезпечити корегування технологій вирощування культур з урахуванням результатів агротехніки та GPS-навігації. Багато речей, які ще недавно здавалися неможливими, можна зробити за допомогою GPS-контролю. Використовуючи цю систему, ви можете керувати кількома параметрами, такими як: місце розташування та маршрути пересування всієї техніки; вартість палива, яка використовується під час руху, стоянки, роботи на полях, вартість палива на один гектар обробленої площі та т. д.; час в'їзду та виїзду з поля, час простоїв і виконання польових робіт. Крім того, важливим завданням є покращення освітньої бази та створення дорадчої платформи, яка може надати аграріям практичну допомогу. Доступність матеріально-технологічних ресурсів є наступним вдосконаленням. Зараз забезпечення виробників сучасними технологіями низьке, а цифрові рішення впроваджені лише частково. Пропонується створити програму впровадження технологій в агросектор за допомогою держави та програмне забезпечення для кооперативів, включаючи покращення взаємодії між учасниками, стандартизацію процесів, облік і планування, навчання, використання баз знань, щоб збільшити озброєність вітчизняних виробників сучасним обладнанням. Створення мережі метеорологічних станцій із широким покриттям є ще одним кроком для підвищення ефективності аграрного сектору. Ця мережа буде використана для моделювання точності даних шляхом залучення існуючих метеостанцій до приватного сектору. Насіння та корми є досить важливими матеріалами для сільського господарства. Пропонується стимулювати вітчизняних селекціонерів до розробки нових сортів насіння, розробки системи простежуваності в насінництві та встановлення системи контролю обігу насіння. Щодо тваринництва, важливим завданням є розробка навчальних програм для дрібнотоварних виробників, щоб вони краще знали про переваги

використання збалансованих комбікормів, а також налагодження системи постачання комбікормів до місць вирощування тварин. Для підвищення прибутковості сектору необхідно: частково відшкодувати інвестиційні витрати, пов'язані з переходом на вирощування високомаржинальних культур; забезпечити податкові стимули виробникам високомаржинальних культур; впровадити цифрові системи простежуваності якості продукції; направити податкові надходження від продажу високомаржинальних культур на подальший розвиток галузі; і підвищити обізнаність виробників щодо перспектив вирощування високомаржинальних культур. Перехід на органічну продукцію має підвищити якість продукції. Для цього необхідно збільшити суму втрат, пов'язаних із перехідним періодом, збільшити кількість земель, які мають статус органічного, і створити програму фінансової та допоміжної підтримки виробників органічної продукції. У сфері тваринництва пропонується відновити зростання поголів'я свиней і великої рогатої худоби шляхом припинення їх скорочення. Змінити структуру виробництва шляхом збільшення кількості організованої худоби та підвищення якості поголів'я за допомогою дешевшого придбання племінних ресурсів. Підтримувати підвищення продуктивності, проводити ідентифікацію тварин і відшкодувати частину видатків, пов'язаних із будівництвом комплексів і ферм для тварин. Збільште частку надходження на переробку молока. У зв'язку з цим необхідно розробити та впровадити програми, спрямовані на запобігання фальсифікації молочних продуктів в Україні, а також посилити нагляд за дотриманням стандартів і показників безпеки в сировині молочної продукції. Популяризація української продукції також є важливим питанням. Задля цього держава повинна підтримувати виробників у участі в міжнародних організаціях, ярмарках і виставках, а також просувати бренд українських товарів на міжнародних ринках. У сфері експортної продукції метою є впровадження сертифікації та узгодження вітчизняних норм з країнами-імпортерами, а також вдосконалення нормативно-правової бази, щоб забезпечити експортну діяльність кооперативів і об'єднань. Крім того, важливим завданням є налагодження торгових зв'язків з важливими країнами на цільових ринках

збуту; передбачити державну допомогу сільськогосподарським підприємствам і 45 кооперативам, які експортують; і компенсувати логістичні витрати малим виробникам, які знаходяться на ранній стадії збуту своєї продукції на зовнішні ринки. Очікується, що зазначені дії призведуть до продуктивної співпраці між постачальниками та споживачами продукції; українська переробна продукція буде конкурентоспроможною та користуватиметься попитом за кордоном; українські товари із високою доданою вартістю будуть переважати на світовому ринку; аграрії отримають максимальну вигоду від інтеграції прогресивних технологічних рішень у свою діяльність; і аграрії отримають максимальний прибуток. Вирішення цих проблем призведе до сталого та всебічного розвитку сільського господарства. Економічні переваги впровадження сучасних технологій, таких як системи іригації, будуть максимізовані, що призведе до підвищення якості продукції, підвищення привабливості інвестицій і значного зменшення тіньової частки ринку. Крім того, гравці ринку, які працюють разом у кластерах і кооперативах, зможуть реалізувати та отримати нові

Пропонується впровадити реформи в таких областях, як державна політика, інфраструктура, матеріали та виробництво, щоб підвищити ефективність діяльності агросектору. Основні кроки, які можуть підвищити ефективність функціонування сільського господарства загалом і агроформування, зокрема , включають створення кредитної лінії для аграрних кооперативів, розвиток страхування сільськогосподарських підприємств, спрощення доступу товаровиробників до програм державної підтримки, створення зрошувальних систем, модернізація матеріально-технічної бази та підготовку та перепідготовка кадрів.

ВИСНОВКИ

БІБЛІОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки праці: навч. посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 313с.
2. Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О.А., Керб Л.П. Управління трудовим потенціалом: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2005.403 с.
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник. Київ: Знання, 2009. Т 3. 390 с.
4. Завіновська Г.Т. Економіка праці: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 300 с
5. Колот, А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія / за ред. А. М. Колот. К. : КНЕУ, 2010. 251с.
6. Мельник Т. Г. Ефективність праці: методи вимірювання продуктивності праці та її оплати. Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". 2009. Вип. 7. С. 291–296.
7. Сільське господарство України за 2021 рік : стат. зб. / ред. О. Прокопенко. – К. : Держ. служба стат. України, 2022. – 360 с.
8. Струмилин С.Г. Проблемы экономики труда. М.: Наука, 1982. 471 с.
9. Череп А.В., Сьомченко В.В. Соціально-економічна сутність категорії "трудова ресурси" в промисловому секторі економіки. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Серія: Екон. науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2011. № 1 (9). С.55-60.
10. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посібник. К. : Атіка, 2005. 304 с.
11. Акулов, М. Г., Драбаніч А. В., Євась Т. В. та ін. Економіка праці і соціально-трудова відносини: навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2012.328 с.
12. Акіліна О.В., Ільч Л.М. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посібник. 2-ге вид., допов. і перероб. К. : Алерта, 2012. 820 с.
13. Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. Економіка праці й соціально-трудова відносини : навч. посібник. К. : Центр навчальної

літератури, 2004. 440 с.

14. Рогач С.М., Гуцул Т.А., Ткачук В.А та ін. Економіка і підприємництво, менеджмент. К.: ЦП «Компринт», 2015. 714 с.
15. Качан Є.П. Управління трудовими ресурсами: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Юридична книга», 2005. - 358с.
16. Качан Є.П., Дяків О.П., Надвиничний С.А. та ін. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. Посібник: Терноп. нац. екон. ун-т. – Т.: Екон. думка, 2008. 366 с.
17. Товариство з обмеженою відповідальністю «Бровари Пластмас».URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/31648195/ (дата звернення: 20.05.2020).
18. Багрова І.В. Нормування праці : навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 212 с.
19. Шахно, А. Ю. Основні напрямки підвищення ефективності праці трудових ресурсів підприємства. Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2014. Том 15.№ 3. С. 237-245.
20. Козар В. В. Ефективність використання трудового потенціалу за умов модернізації економіки. Сучасні питання економіки і права. 2014. № 1. С. 33 - 38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2014_1_8 (дата звернення: 22.05.2020)
21. Калина А.В. Державне регулювання зайнятості : навч. посібник. К. : МАУП, 2006. 144 с.
22. Ільч Л. М. Ефективність відтворення трудового потенціалу України : монографія / за ред. Л. М. Ільч. К. : Енергія плюс, 2007. 212 с.
23. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим дос) тупу: <http://ukrstat.gov.ua>
24. Рудика К.В. Використання трудових ресурсів в системі господарського механізму аграрних підприємств / К.В. Рудика // Наука й економіка. — 2013. — Вип. 4 (2). С. 171-175.

25. Селевко В.О. Трудові ресурси аграрних форм мувань регіону та ефективність їх використання / В.О. Селевко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. 2012. Т. 14, № 1 (2). С. 227-231.

26. Статівка Н.В. Державний вплив на процеси відтворення трудових ресурсів аграрного сектора економіки / Н.В. Статівка // Державне будівництво. 2013. №1.С.123-129.

